
ANUL AL ȘASELEA

MAI 1925

LAMURA

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

5

FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL

REVISTA
LUNARA

LAMURA

DE CULTURA
GENERALA

COMITETUL:

ION AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI — AL. BUSUIO-
CEANU — NICHIFOR CRAINIC — AP. D. CULEA —
P. GHIȚESCU — GH. D. MUGUR — D. POMPEI —
I. NISIPEANU — I. RĂDULESCU-POGONEANU — I.
SIMIONESCU — ISABELA SADOVEANU —
V. VOICULESCU.

Redactori:
GH. D. MUGUR și AP. D. CULEA

Administrator:
GR. TEODOSIU

Redacția și Administrația:
STRADA LATINĂ, 10 — BUCUREȘTI

ABONAMENTUL 90 LEI ANUAL (12 numere). — UN NUMAR 8 LEI.
UN NUMAR DUBLU 16 LEI.

PERIODICILE FUNDAȚIEI PRINCIPELE CAROL

GÂNDIREA

REVISTĂ LITERARĂ
ȘI ARTISTICĂ
CU ALESE REPRODUCERI
DE ARTĂ

Redactor: Cesar Petrescu
Abonamentul 300 Lei anual

CARTEA
VREMII

COLECȚIE ENCICLOPEDICĂ
îngrijită de

NICHIFOR CRAINIC

A L B I N A

CEA MAI BUNĂ REVISTĂ
PENTRU POPOR

Se recomandă tuturor bibliote-
cilor populare și școlare

Redactor: Apostol D. Culea

Abonamentul 80 lei anual
Pentru autorități 100 lei anual

BULETINUL
CAMINELOR
CULTURALE

Se trimite gratuit membrilor
corespondenți ai Fundației și
Căminelor ei culturale

Cuprinde note și informații
cu privire la întreaga acti-
vitate a Fundației

LAMURA

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

Insemnări dela un examen

de I. Simionescu

Profesor la Universitatea din Iași

Scriu acest articol sub proaspăta impresiune a examenului de înaintare pe loc pentru învățătorii definitivi.

Normele, după care se face acest examen, cuprind unele cusururi.

Înaintarea învățătorilor trebuie să se bizue pe destoinicia lor întreagă. Comisiunea are nevoie să cunoască deplina lor activitate, pentru ca examenul să nu fie o simplă repetiție a celui de definitivat ori de absolvire. Notarea inspecțiunii speciale nu ajunge. O cifră nu destăinuiește nimic din complexa activitate a unui învățător, după cum nici interpretarea unui autor oarecare, recomandat *ad-hoc*, nu poate da samă de preocuparea continuă a candidaților, pentru cunoașterea problemelor pedagogice, inerente activității sale.

Nota inspectorului ar trebui să fie însoțită măcar de procesul-verbal amănunțit, ca rezumat al îndeletnicirii complete a învățătorului examinat. Altfel examenul poate da loc la oarecare nedreptăți, săvârșite de comisiune fără voie. Alegerea se face pe baza unor date neîndestulătoare. Afară de lucrarea scrisă, în care examinatorii se pot bizui pe fapte concrete — mai ales stilul și ortografia —, încolo nici interpretarea cărții recomandate de minister, nici chiar lecția de probă, împlinită în condițiuni anormale pentru candidat, nu cuprind indicii îndeajunse pentru dovedirea destoiniciei numai a celor reușiți.

Pentru a-mi face o idee cât mai apropiată de realitate, la cele câte-va examene de înaintare, la care am luat parte, obișnuiesc a introduce un nou element de judecare: convorbirea cu candidații asupra condițiilor generale în care funcționează și a împlinirii preocupărilor legate de menirea dascălului, în mediul în care trăește.

Mărturisesc că, în împrejurările de azi, mai mult temei pun pe faptul dacă învățătorul este în cure: și cu alte lucrări decât aceea care, în chip silnic, pe cale oficială, este ținut să o citească. Intre cunoașterea părerilor lui Schiller, Goethe ori Ellen Key — mulți îi socoteau drept pedagogi ori filosofi de tagma lui Kant — și între urmărirea încercărilor făcute, la noi, cu aplicarea principiilor generale pedagogice la specificul nostru etnic, prefer pe aceasta din urmă. E o îndrumare către încrederea ce trebuie să o avem în serisul nostru și în profesorii noștri, căci orice s'ar spune, ceea ce ne lipsește în pedagogie, nu este atâta știința principiilor călăuzitoare, emanate de la adâncii gânditori străini, cât aplicarea lor la nevoile și caracterul nostru.

Tot așa, pentru mine, candidatul care e în curent cu tot ce se scrie pentru mulțimea pe care o păstorește, a fi mai bine notat, decât acel care știe bine ideile lui Förster, Claparede ori Rein, dar habar nu are ce cârticică să se întindă elevului dornic de a citi românește, ori ce gazetă alcătuită anume pentru sătean, să o recomande celui care vine să i-o ceară.

În această privință, cred, că în școlile noastre normale, dăinuiește o mare lipsă. Se pune prea mare greutate pe teoria pedagogică ca și pe cunoștințe cu pretențiuni de adâncime și să neglijeze învățătura practicei aplicată în viața de toate zilele. Domnește în ele un formalism care vestejește inițiativa dar mai ales însuflețirea normalistului. Nu se îndrumă elevul în criteriile de cercetare a tot ce poate constitui adaptarea lui la mediul natural, cu totul deosebit de artificialitatea școlii de aplicație, în care se urmărește acelaș plan tăiat în bucățele, luat ca literă de evanghelie în orice împrejurare.

Unui candidat i-a căzut lecția despre Avram Iancu. Și-a făcut planul după norma cu care a fost mereu învățat. L'a urmat întocmai. Rezultatul? Nici o fibră din inima elevilor

nu s'a clătinat, în tot cursul lecțiunii. Ori se vorbea despre „Craiu! Moșilor“, ori despre un plug, tot una era. Formele erau însă îndeplinite, iar planul, acelaș, mereu acelaș, era făcut după desăvârșitul tipic învățat la școala de aplicație. Insufletirea? Se perduse în grija de a urma formele. Emoțiunea care s'guduie și face să se păstreze în inimă, ceva din figura marelui Român? Nu se cunoaște.

O altă lipsă a multor școli normale este nedeprinderea elevilor cu criteriile după care își pot alege o carte, fie pentru folosul propriu, fie, mai ales, pentru folosul celor din jur. Aceasta din urmă duce la o încurajare a cărților proaste dar care au drept autori, uneori de formă, persoane de vază din ierarhia dăscălească în putință să ceară ori să impuie introducerea cărților lor. Reacțiunea nu vine prin o selecționare conștientă deprinsă în Școala Normală, care ar da curaj de opunere. Au fost candidați, care nu numai că nu erau în stare să mă lămurească pentru ce au preferat o carte înaintea altora, dar nici chiar să cunoască numele autorilor cărții recomandate.

La Școlile normale nu sunt pregătiți elevii să cerceze bibliografia cuprinsă în reviste, spre a alege, măcar după titlu, ce cărți le pot fi lor de folos, ori care s'ar potrivi pentru cultura mulțimii satelor.

Aceasta e o problemă de mare importanță, căci în presupusa deșteptare a dorinței sătenilor spre citire, învățătorul trebuie să le servească de îndrumător. Ca să îndrumi, trebuie să cunoști ce e potrivit pentru săteni și deci, ce trebuie să conțină biblioteca școlii ori a satului.

Aici vine în joc și slabul sprijin pe care-l au învățătorii din partea acelor reviste care sunt făcute pentru ei sau ajung mai des până la ei. În ele se cuprind numai incidental recenzii de cărțile apărute, nu numai decât cu laude aduse autorilor ci mai ales cu un scurt rezumat al conținutului, pentru orientare. Nu se vede o preocupare sistematică de îndrumare în acest sens. Cel mult se dă înșirarea titlurilor, sub formă de catalog de editură și acela necompletat, căci adesea nu e imparțial ci restrâns la afinități editoriale sau redacționale.

Și atunci, se explică răspunsurile vagi date de învățătorii examinați asupra publicațiilor care ar trebui să fie,

drept model, dacă nu în biblioteca lor personală, dar în biblioteca școlii, acum mai lesne de alcătuit, de când s'a intensificat activitatea comitetelor școlare.

Cei mai mulți nu știau de apariția ziarului „Vestitorul satelor“, deși acesta e întemeiat de un învățător și condus azi de învățători cam din apropierea celor examinați. E un monument însemnat al activității corpului dascălesc primar din ținutul Sucevei, de care trebuie să fie mândri toți. Pentru răspândirea acestui ziar — sau al altora de felul lui — printre săteni, ar trebui tot sprijinul corpului dascălesc dela sate.

La fel era și cu cărțile pentru popor sau chiar pentru complectarea cunoștințelor generale și speciale ale dascălimei.

Slavă Domnului! Pentru răspândirea culturii în multe, acum, după războiu, se fac destule sacrificii, apărând variate biblioteci din toate domeniile, cuprinzând broșuri ieftine, accesibile pungii celor nevoiași, dar dornici de cultură. *Casa Școalelor* a făcut pasul. În editura ei apar, între altele, două serii de cărțițele. Una, *Biblioteca pentru popor*, cuprinde literatura corespunzătoare celor abia scăpați de analfabetism. Alta, *Biblioteca de popularizare a Științei*, pune la îndemâna învățătorilor înprospătarea cunoștințelor lor trebuitoare în predarea zilnică. Editura „*Cartea Românească*“, cu adevărate sacrificii, face să apară trei soiuri de biblioteci populare. Una, *Pagine alese*, redă în cărțulii cu prețul unui ziar, tot ce literatura noastră clasică a produs mai de samă; alta, *Cunoștințe folosite*, tot atât de ieftină, e o adevărată enciclopedie populară, cuprinzând variate subiecte asupra sănătății, a vieții cetățenești, a gospodăriei, ca și cunoașterea mai amănunțită a țării. A treia, e specială, *Biblioteca agricolă*. Ca complectare, „*Fundația Principele Carol*“ a început o nouă bibliotecă „*Cartea Țeremii*“, care pune la îndemână învățătorilor produsele literare ale scriitorilor noștri moderni.

În acest chip s'a creat, în ultima vreme, o bogată colecție de cărțițele literare și științifice, care nu au nici cusurul de a fi scumpe, nici acela de a fi scrise de speculă, de oricine. Ele nu pot lipsi din biblioteca școlii, spre a fi cercetate și mai ales arătate ca model. Altfel de geaba truda celor care le alcătuesc și în deșert fac sacrificii materiale cei care le editează. Tre-

buesc răspândite, cât mai răspândite, ca picăturile binefăcătoare de ploaie. La această răspândire învățătorul poate da mână de ajutor, în exercitarea unei părți din îndatorirea lui de luminător al satelor.

Pentru a le aprecia folosul, trebuie să le cunoască, fie că le posedă în biblioteca școlii, fie că le-a cercetat, a fost deprins să le cerceteze, cât a învățat în Școala Normală. Toate aceste cărțuții, ca și altele care se referă la împlinirea cunoștințelor învățătorilor ori la cultura mulțimii, nu pot să lipsească din biblioteca uzuală a unei Școli Normale, căci altfel nu-și îndeplinește unul din însemnatele ei rosturi, din vremurile de azi.

Regulamentarea examenelor de înaintare, ultima probă de destoinicia învățătorilor, trebuie modificată în sensul ca comisiunea să poată să-și deie samă, cât mai mult, de complectă activitate și preocupare a candidatului. Pentru îndrumarea activității lui complecse, căci și cerințele mediului în care funcționează sunt acum complecse, e necesară o pregătire mai temeinic practică la Școalele Normale. Îndatoririle învățătorilor, ca obiect de studiu, nu ajung să fie numai teoretice. Școala de aplicație se cuvine să fie un adevărat laborator nu numai pentru practica metodică, ci mai ales pentru reala practică a vieții, în care e asvârlit normalistul, de cum se închid îndărățul lui porțile școlii în care a învățat.

UN SFAT DE URMAT

Bernard Shaw, marele scriitor englez, a zis: „Acei cari pot — fac; cei cari nu pot, — învață”.

Aceasta ar trebui zis și altfel: Singuri acei cari pot să facă ar trebui să învețe.

Reforma programelor de învățământ

(Observații critice)

Dumitru Theodosiu

Profesor de pedagogie

II

LIMBA ROMÂNĂ

A. Citirea

Pe cât de confuză și de anacronică este programa *religiei*¹⁾, pe atât de admirabilă este programa *citirii*. Mai întâia este vrednică de toată lauda concepția autorilor despre acest obiect: „Citirea este *obiectul cel mai însemnat* al învățământului primar, fiindcă prin ea copilul își lărgeste în școală cercul de cunoștințe; iar mai târziu își desăvârșește prin muncă proprie educația ulterioară... Preocuparea *de căpetenie* a învățătorului este să cultive în copii *gustul de citit*, astfel ca citirea să ajungă pentru ei o *necontenită cerință* sufletească“.

Păcat însă că bucăților de citire li se cere numai condiția de a fi „potrivite minții copiilor“, uitându-se să se spună „și interesului lor“. Această rectificare nu e neglijabilă, căci cine deschide un abecedar partea II — întâia carte de lectură a copilașului, merită să-i ațâțe curiozitatea de a citi și să-i întrețină interesul — găsește toate bucățile inteligibile, dar nu găsește o bucăți *interesante!* Este drept că acest proiect nu pomenește nimic de materia de intuiție care umple acum abecedarele, ci recomandă (la trim. II) numai „descrieri și povestiri cu conținut moral, privitoare la ascultare, la ordine, la curățenie, la foloasele învățaturii, la iubirea de părinți, la respectul de cei bătrâni“. Dar ar mai trebui să

1) Programa religiei a ieșit așa de hibridă, din următoarea cauză: Preoții invitați de Minister să contribuie la această reformă au vrut să învieze programa de acum 40 de ani, crezând că întăresc religiozitatea prin nenumărate proptele pseudo-religioase. La această propunere, institutorii au menționat cu bunul simț și cu conștiința legitimei răspunderi față de adevărata educație religioasă: dar au comis două erori: au făcut concepție istoriei evreești și au umplut programa cu chestiuni profane.

se adăoge două lucruri: a) interzicerea fățișă a lecțiilor de intuiție din abecedar și b) recomandarea bucăților cu caracter distractiv: fabulă, anecdotă, haz, etc., alături de celelalte din proiect, pentru a face cartea mai interesantă, pentru a înviora severitatea și monotonia intenției moralizatoare la tot pasul a celorlalte bucăți.

„Instrucțiunile“ sunt o bună călăuză metodică. Observațiile sunt juste și orânduite în planul desfășurării lecției de citire. Intre acestea remarc cu mulțumire câteva observațiuni noi, sub literele *d* și *g*. „La explicarea logică a bucății să se determine timpul și locul, să se lege efectele de cauzele lor, să se înlocuiască cuvintele necunoscute prin sinonime cunoscute, să se releve expresiile alese ale limbii“. „La aplicațiuni se pot formula, afară de învățături morale, și observațiuni gramaticale, ortografice și stilistice. Nu se va neglija nici observarea ilustrațiilor din text. Elevii vor fi puși să-și dea seama dacă ele corespund linei textului și să spună ce texte și cum ar mai putea fi ilustrate“.

Față cu marea importanță a acestui obiect de învățământ, mai ales acum cu noua reformă, cred că e necesar să reproduc aici, după proiect, programa citirii, pentru a se vedea cât de îndreptățit este optimismul nostru față de școala nouă. Iată această programă aproape în întregime:

Cl. I. Descrieri și povestiri cu conținut moral, privitoare la ascultare, la ordine, la curățenie, la foloasele învățaturii, la iubirea de părinți, la respectul de cei bătrâni.

Reproducerea celor citite prin cuvintele elevilor. Explicații la fiecare lecție, potrivite priceperii copiilor. Intonarea și oprirea la punct, virgulă și semnul întrebării.

Cl. II. Bucăți scurte descriptive și narrative cu conținut moral (istorioare, legende, fabule).

Cl. III. Bucăți din ce în ce mai dezvoltate, mai variate, cu cuprins moral și național. Legende și descrieri de regiuni frumoase din țară.

Cl. IV. Bucăți literare cu cuprins moral, național, cu descrieri de regiuni frumoase din țară și din țări străine.

Cl. V. Bucăți literare cu cuprins din Istoria Românilor, din luptele lor pentru țară și neam, descrierea regiunilor frumoase din țara noastră și din alte țări. Bucăți cu cuprins moral și științific. Comentarii asupra celor citite și observații privitoare la stil, ortografie și

punctuație, completându-se cunoștințele gramaticale din cursul elementar.

NOTA. *In școlile cu caracter agricol se vor citi bucăți cari să ilustreze calitățile ce se cer unui bun plugar și cetățean (se enumeră calitățile).*

In școlile cu caracter industrial se vor citi bucăți din literatura română și străină cari să ilustreze calitățile ce se cer unui bun meșter și cetățean.

In școlile cu caracter comercial se vor citi bucăți cari să ilustreze calitățile ce se cer unui bun comerciant și cetățean.

Cl. VI. Lecturi alese din literatura română sau străină, pentru a cultiva sentimentele morale și a sădi în sufletul elevilor dragostea de țară și de neam și respectul de instituțiile țării.

Notițe biografice asupra autorilor acelor bucăți cu enumerarea operelor mai de seamă scrise de ei. Citire *din alle lucrări* alegându-se pentru citirea în clasă bucăți potrivite, îndemnându-se elevii să citească restul acasă. *Referat și rezumat oral asupra celor citite acasă.*

Cu prilejul comentării acelor bucăți, *se atrage atenția elevilor asupra frumuseții limbii*, în care se desfășură expunerea.

Aplicații gramaticale și sintactice pe baza celor citite.

NOTA. *In școlile cu caracter agricol se vor citi bucăți cu cuprins din viața plugarului, viața agricolă a țării și a altor țări mai înaintate în agricultură și în creșterea vitelor.*

In școlile cu caracter industrial se vor citi bucăți cu cuprins din viața meșterilor. Despre însemnătatea meseriilor în viața omului și a țării, lecturi despre viața marilor industriași și inventatori și din trecutul breslelor.

In școlile cu caracter comercial se vor face lecturi privitoare la viața comerciantului. Însemnătatea socială a comerțului și a profesiunii comerciantului. Purtarea comerciantului față de clienți. Lecturi despre viața marilor comercianți.

Cl. VII. Lecturi cu cuprins moral, științific și național. Episoade din istoria națională.

Citire din operele autorilor români și traduceri de seamă din literatura străină.

Rezumate și referate orale asupra celor citite acasă din cărțile bibliotecii școlii, sau din cele procurate după îndemnul învățătorului.

Pe baza citirii se vor face observații asupra stilului, ortografiei, punctuației.

NOTA. *In școlile cu caracter agricol bucățile vor trata despre diferite exploatațiuni agricole, tovărășii de lăptării, desfacerea ouălor, etc. însemnătatea agricolă a țării.*

In școlile cu caracter industrial se vor citi mai multe bucăți

despre diferite industrii și întreprinderi industriale din țară și din străinătate. Insemnătatea industriilor în viața economică a țării.

In școlile cu caracter comercial se vor face lecturi despre comerțul României în trecut, bălciuri, târguri, societăți comerciale, principalele posturi comerciale ale țării, ale Europei.

În toți anii se vor utiliza cărțile din biblioteca școlii în clasă și acasă pentru cultivarea gustului de citire și îmbogățirea minții cu cunoștințe folositoare. Citirea din ziare și reviste agricole, comerciale industriale sau de popularizare a articolelor cari interesează pe plugar, comerciant, meserias, în cari se arată unele progrese săvârșite pe terenul agricol, industrial și comercial spre a ține pe elevi în curent cu perfecționările, îmbunătățirile, descoperirile și a desvolta în ei dorința de a se cultiva și perfecționa.

Cred că înfățișarea programei ne scutește de orice analiză; atât de evidente sunt calitățile ei. Într'adevăr, alegerea chibzuită a materiei și împărțirea rațională a ei pe clase (cantitativ și calitativ), accentuarea specificității școlilor cu caracter agricol, industrial și comercial ale cursului superior și orânduirea gradată a materiei pe cele trei clase ultime, nota dominantă a culturii generale reprezentată în lecturi multe cu conținut moral, estetic și național, absența gramaticii ca *obiect* în cursul superior (am dori să lipsească și din cursul inferior) pentru a nu ocupa cu exerciții inutile și plicticoase pe tinerii cari trebuie să fie atrași și încurajați la cultură generală și desăvârșire profesională, în fine recomandarea lecturii particulare și metodică ei îndrumare, sunt calități cari fac din programa nouă a citirii o capod'operă.

Rămâne acum autorilor de manuale datoria, așa putea zice sfântă, de a da cărți bune, căci succesul acestui obiect atârnă pe jumătate de valoarea manualului întrebuintat în clasă.

Și pentru ca opera utilă a autorilor de manuale să fie înlesnită, programa ar trebui să precizeze următorul lucru: vor fi manuale (de citire) speciale pentru fiecare din cele trei categorii de curs superior, ori va fi un singur fel de manual pentru toate, completat la fiecare categorie cu lectură particulară pentru nevoile speciale?

Apoi, tot în interesul realizării depline a programei, cred că proiectul ar mai trebui să cuprindă unele determinări sau indicațiuni în privința interesului bucaților și a concepției lor

etice, în privința raportului cantitativ dintre elementul etnic și cel general uman al bucăților, în privința raportului dintre diferitele obiecte reprezentate în enciclopedia cărții de citire.

Astfel cred că e necesar ca programa să mai ceară bucăților de citire (ori manualelor) următoarele condițiuni:

a) *Concepția etică dominantă a bucăților să fie cea IDEALISTA.* (Copilul să se simtă îndemnat la bine din plăcerea de a face bine, fără a aștepta răsplată). Iar criteriul utilitar, care trebuie să fie și el folosit, mai mult la copiii mici decât la cei mari) trebuie să dea copilului *intuiția raportului de subordonare a interesului personal celui social și național.* (Copilul să înțeleagă că buna purtare a lui nu e cerută de capriciul persoanelor de cari el depinde, ori de un sentimentalism utopic, ori de un ascetism absurd, ori de interesul lui imediat și trecător; ci buna lui purtare e cerută de interesul lui permanent: societatea ne impune anume restricții, limitează întru câtva, egoismul nostru, pentru a face cu puțință viața colectivă pacinică și confortabilă, în care personalitatea fiecăruia se poate desvolta *mai liber* și la maximum). În fine, al doilea criteriu utilitar care mai e de recomandat este *justiția impersonală a naturii:* recompensa și pedeapsa naturală. Celălalt utilitarism din nenorocire frequent în manualele de curs primar, și care se rezumă în maxima „*Do ut des*“ trebuie cu desăvârșire interzis.

b) *Elementul etnic să domine.* Adică lecturile geografice, sociologice, istorice să privească *mai ales țara și neamul nostru; literatura dominantă să fie cea românească,* iar nu traducerile.

c) *Literatura (cu scop moral și estetic) să domine* lecturile geografice, istorice, etc.

Aceste adaosuri la programă le socotesc necesare, fiindcă numai afirmând cu tărie *omenia și ființa noastră proprie,* se garantează echilibrul *legitim* între individ și societate și între naționalitate și umanitate.

B. Memorizarea (și libera reproducere)

Instrucțiunile arată just și clar scopul ex. de memorizare și dă îndrumări de procedare la aceste exerciții. Dar cred că e

necesar să se adauge aci armătoarea observație: bucata de memorizat trebuie să fie predată întâiu ca citire și liberă reproducere în ora de citire; ora de memorizare rămânând întreagă exercițiului de memorizare. În această oră învățătorul să caute a cunoaște cum memorizează fiecare elev, să le dea îndrumări metodice, să le facă cu adevărat educația memoriei, nu cum s'a făcut până acum spre nenorocirea majorității elevilor și spre paguba neamului.

În privința materiei, programa se înfățișează cu o notă patriotică și estetică pronunțată, ceea ce e în atmosfera vremii, în acord cu nevoile noastre sufletești și naționale; recomandă memorizarea numai a bucăților cu însușiri morale și estetice remarcabile și oprește memorizarea fabulelor, dialogurilor, parabolilor, etc., ceea ce e un aviz cuminte la selecționarea materiei de memorizat; în fine, cuprinde, la clasele superioare, recitări de mici scene și piese teatrale pe roluri, ceea ce sporește mult interesul tinerilor pentru literatură și autocultură. Numai la cl. I s'a strecurat o *veche* observație greșită și anume: la reproducerea liberă copiii să se exprime în propozițiuni scurte și clare. Clare înțelegem; dar scurte? Am văzut în multe școale cu învățători zeloși copii cari se exprimau în propozițiuni simple și într'un mod monoton și impersonal mai mult decât trist! Libera reproducere trebuie să încurajeze și spontaneitatea, originalitatea copilului; de aceea programa să nu mai ceară „propozițiuni scurte“, ci numai *vorbire corectă*, convenabil corectă, adică potrivit vârstei la care ne adresăm, căci altfel, riscăm să descurajăm copiii ori să le artificializăm exprimarea și cugetarea.

Iată acum în ce consistă mai precis materia acestor exerciții, pe clase:

Cl. I. Mici poezii ușoare (învățate după auz în trim. I—II).

Cl. II. Poezii cu cuprins moral, instructiv și național (p. memorizare).

Istorie în proză (p. liberă reproducere).

Mimica și declamația sunt oprite.

Cl. III. Poezii descriptive și lirice scurte. Poezii eroice și naționale, (p. memorizare).

Fabule, parabole, dialoguri, scurte notițe biografice (p. liberă reproducere).

Cl. IV. Poezii eroice patriotice, poezii descriptive, lirice, *imnuri* și *balade*. Recitare pe roluri când se poate. Proverbe și maxime, (p. memorizare). Scurte notițe biografice (p. libera reproducere).

Cl. V. Poezii descriptive, lirice, *ode* și *balade*. Poezii cu subiecte potrivite pentru cultivarea sentimentului național.

Cl. VI. Poezii eroice naționale, lirice și balade. *Recitări* și *mici scene* și *piese teatrale p. roluri*.

Cl. VII. Poezii descriptive (pasteluri), eroice naționale, lirice, *ode* și *balade*. Recitări de mici piese teatrale pe roluri.

C. Compunerea

Instrucțiunile privitoare la compunere cuprind pe lângă lămurirea deplină a scopului compunerii, admirabile principii de concepție și de metodă. Relev ideea nouă și fericită a exercițiilor: *orale* de compunere; apoi ideea compoziției *libere* și stăruința repetată în favoarea liberei dezvoltări a personalității elevului: „Fiecare elev să fie îndemnat și ținut a lucra independent de ceilalți, manifestându-și individualitatea sa în orice chip“. „În chipul cel mai stăruitor să se oprească imitarea unuia și aceluiași răspuns“. „În nici un caz să nu se stingherească libera gândire și exprimarea ideilor“... sunt observații cari, înțelese și aplicate și, așa putea zice, generalizate la tot învățământul, garantează o generație superioară generației noastre, fiindcă inițiativa personală și autonomia sufletească la cari se țintește cu acest principiu dau cea mai înaltă expresie vieții omenesti.

În fine, afară de indicarea așa de prețioasă și de convingătoare a materiei de compoziție, relev ultima observație (de sub litera e) care a-și vrea să fie privită de învățător ca o datorie de onoare: „Pentru ca elevii să-și însușească temeinic vorbirea și scrierea corectă, învățătorul trebuie să vegheze ca această vorbire și această scriere să fie întrebuintată neîntrerupt *la orice ocazie și la orice obiect de învățământ*. El e dator să facă așa ca *totdeauna ochiul și urechea copiilor să nu fie lovite de nicio maltratare a simțului limbii*, prin expresii nealuse, prin construcții false sau acorduri greșite“.

Numai în privința scopului *copierii* și *dictării* instrucțiunile nu sunt suficiente, ceeace perpetuiază confuzia de până

acum între compunere (activitatea de a crea ori de a da măcar formă personală ideilor împrumutate) și dictare sau copiere (activitate în care nu se crează, ci se copiază). Instrucțiunile ar trebui să spună că paralel cu ex. de compunere elevii vor face și ex. de copiere și de dictare, cât timp se va simți nevoia; apoi ar mai trebui să arate că scopul copierii și dictării este deprinderea ortografiei și a punctuației, adică a formei *exterioare*. Acest lucru trebuie să-l știe învățătorul, pentru a nu socoti aceste exerciții ca *pregătire* la compunere, „căci așa ceva *nu pot fi* și ar răpi zadarnic timpul adevăratelor ex. de compoziție.

În privința materiei, programa nu prevede la cl. I compoziția adevărată, ci numai ex. de copiere și dictare, omisiune greșită, fiindcă din moment ce copilul știe să scrie, nu văd nici un motiv de interdicere a compoziției, unui copil care e în stare să povestească o întâmplare ori să descrie un obiect. Ceeace s'a pus la cl. II ($3\frac{1}{2}$ ore) poate să se pună și la cl. I, cu pretenție mai mică firește, și anume: „Formarea de cicluri de câteva propozițiuni în jurul aceluiași obiect, în forma unei mici compuneri narative sau descriptive“.

La cl. III (3 ore) materia cuprinde pe lângă dictarea care se face în tot cursul inferior, „*exerciții de reproducere* în scris a unei narațiuni scurte citite de elevi și *mici descrieri și narațiuni* de 10—15 propozițiuni, despre lucrurile, ființele și întâmpările *bine cunoscute de elev*, de ex. *pălăria mea, pisica noastră, câinele vecinului, etc.*“ Este evident progresul, căci în locul compunerilor „după model“ de până acum, programa nouă cere „compuneri libere“; în locul subiectelor generale ori streine de experiența copilului, programa nouă recomandă *subiecte trănite* de copil și zice: „Se vor evita generalitățile, abstracțiunile și tot ce nu interesează pe copil“.

La cl. IV (3 ore) e aceeași materie, cu dezvoltare mai mare, firește, și cu următoarele adăogiri bune: *biletul și telegrama*; și cu „scrierea din memorie a unora din poeziile învățate“, un fel de autodictare.

Ambele note foarte bune. *Nota I* cere ca „o oră pe săptămână să fie întrebuințată pentru prepararea orală a compunerii, iar ora următoare pentru citirea și aprecierea ei. Su-

biectul va fi comun întregei clase, iar lucrarea personală". Prepararea compunerii e necesară și utilă, fiindcă dă copiilor *intuiția metodei de compunere*. Ea ar putea fi urmată din când în când, chiar în aceeași oră de o compunere *uniformă*, adică de c *compunere în colaborare*, care ar da desăvârșit intuiția metodei. Principiul modern al cooperăției poate fi aplicat și în școală, fără teamă de atentat la personalitatea copilului, și ar avea și o însemnată valoare etică: în locul clasei tăcute, în care fiecare elev e închis în sine, e o clasă vie, activă, cooperatistă în care munca voioasă și generoasă în zgomotul simpatie al producțiunii, pune temelia solidarității la faptă bună.

Nota II cere ca „atât la cl. III cât și la a IV, afară de lucrările zilnice pe caietele obișnuite, să se scrie în clasă pe fiecare trim. câte 3 compuneri, în total 9 anual, pe caiete curate, cari se vor corecta cu roșu și se vor păstra în cancelaria școlii". Această măsură are două consecințe bune: a) se stimulează și se garantează predarea satisfăcătoare a compunerii, căci caietele „curate" vor fi oricând *proba* activității învățătorului și a progresului școlarilor; b) caietele acestea păstrate an de an la muzăul școlar vor mărturisi, alătura de alte lucruri, destoinicia școlii și vor servi urmașilor ca documente la propuneri noi de îndreptare.

La Cl. V—VI—VII (câte 1½ ore) compunerile au caracter din ce în ce mai practic, astfel:

La Cl. V „se amplifică și se perfecționează felul de compunere" din clasele precedente și se fac scrisori familiare, obișnuindu-se elevii cu formele de politeță și de bun simț.

La Cl. VI se fac afară de „compuneri narative și descriptive cu subiectul și forma *alese de elevi*" și „*scrisori de afaceri*: anunțuri și reclame, comande și revocări de comande, oferte, etc."

La Cl. VII, afară de „compuneri narative și descriptive ca la clasele precedente" se fac „*diferite feluri de petiții* către autorități și contracte, toate cu subiecte din viața locală".

După cum se vede, gradațiunea materialului, caracterul lui educativ permanent și accentuarea legitimă a *utilitarismului* la aceste clase, fac din programa compunerii o mândrie a acestei reforme.

D. Gramatica

Programa nouă nu se deosebete întru nimic de programa actuală: aceeași materie și la aceleași clase. Și ar fi trebuit să se distingă prin suprimarea curagioasă a acestui idol, care, împreună cu matematica terorizează școala primară dela înființarea ei, sperind și chinuind inutil copiii, întreținând plaga repetenției și a analfabetismului și provocând neglijarea obiectelor principale de învățământ și desființarea de fapt a dexterităților.

„Instrucțiunile“ arată că scopul gramaticii în școala primară este de a face pe elevi „să-și dea seama de formele corecte ale limbii și a le aplica *conștient la scris și la vorbit*“; și atrag atenția că „*regula de limbă este principiul cel mai de seamă pe care trebuie să se reazime predarea acestui obiect*“. Apoi dau îndrumări de procedură la lecție și termină cu recomandarea ca „*definițiile și regulile să se aplice îndeajuns asupra bucăților de citire și în numeroase teme*“. (Sublinierea ultimelor trei vorbe subliniate îmi aparține).

Scopul gramaticii în școala primară este bine definit, și ideea că copiii trebuie să capete câteva „regule de limbă“, negreșit atâtea câte sunt absolut necesare, este îndreptățită; căci fără oarecari norme de orientare educația și autoeducația exprimării sunt stânjenite. Dar una este regula de limbă necesară și alta este seria de definiții inutile, pe care instrucțiunile n'o numește, dar o lasă să se înțeleagă din recomandarea finală „*definițiunile și regulile să se aplice îndeajuns asupra bucăților de citire și în numeroase teme*“, căci într'adevăr acele definițiuni cer *neapărat* analiză morfologică și sintactică, interminabilă și „aplicări îndeajuns“ cari niciodată nu ajung și „numeroase“ teme, teribile și foarte numeroase teme, din cari limba nu câștigă *nimic*.

E de mirare cum nu bagă de seamă lumea că, și practic și educativ, noțiunile: substantiv, adjectiv, verb, pronume, numeral, articol, subiect, predicat, atribut, compliment, propozițiune principală și secundară, etc., sunt în școala primară *î-nu-ti-le*. Să se compare formidabila energie cheltuită de copii în silă în cei 3 ani de curs elementar, cu analizele orale și

scrise în cele 2 ore ordinare săptămânale și — să fim sinceri! — și în celelalte 2--3--4 ore suplimentare tot la școală, precum și în alte câteva ore *acasă*; să se compare, zic, această muncă uriașă cu ridicolul rezultat practic și educativ: ortografia deplorabilă, simțul limbii brut ca la intrarea în școală și judecata.. Ei, aici e mai greu de răspuns! Căci de 11 secole se **repetă într'una refrenul**: „gramatica e logica învățământului primar“. Față de autoritatea milenară a Sf. Tradiții să-mi fie iertat a face câteva întrebări preliminare: Țiganul care „analizează“ gunoarele (cu un așa de mare interes!) își cultivă judecata? Cenușereasa din poveste, care era osândită să aleagă meiul de linte și de grâu își cultivă judecata? Hoinarul care joacă „țintar“, aristocratul care joacă „șah“, copilul care ghicește „soț ori făr'dă“ își cultivă judecata? Dacă nimeni nu poate pretinde că-și educă judecata prin astfel de exerciții, cari au calitatea de a fi *interesante*, cum se poate susține atunci că niște exerciții analoage și pe deasupra plicticoase ca ex. de analiză gramaticală, pot cultiva judecata? Că judecata participă până și 'n senzație și că orice exercițiu necesar sau interesant, cât de modest ar fi, are un oarecare efect educativ, o știm noi bine dar cuvântul *educație* este mai pretențios. Pomposul subtitlu al gramaticii, „logica învățământului primar“ sună ironic de acum înainte, „căci judecata nu se cultivă cu exerciții limitate și unilaterale cum sunt distracțiile și corvezile citate, ori aridele analize gramaticale: ci judecata se cultivă prin exerciții de adâncime și de orizont larg, exerciții la cari să fie angajate toate funcțiunile sufletești, așa cum sunt ex. de compunere, de citire (analiză logică și literară), de cercetare științifică, de analiză psihologică, etc. Analiza gramaticală este în școala primară autopsie de fraze și de vorbe. Ea nu pătrunde la cugetare. Nu tăgăduesc că analiza gramaticală este un exercițiu de abstracțiune, dar susțin că acest exercițiu n'are răsunet util, rămânând izolat de simțul limbii și de cugetarea integrală, afară că e plicticos și ohoșitor și că răpește mult timp din repauzul necesar al copiilor și din dreptul altor ocupații mai demne.

Să ilustrez prin câteva exemple poziția exterioară cugetării a acestui idol.

1. *Școlarul silitor e iubit de învățător.*
2. *Omul vinovat e muștrat de conștiință.*
3. *Omul mincinos nu e crezut nici când spune adevărul.*
4. *Capul plecat sabia nu-l taie.*
5. *Prietenia la vreme de nevoie se cunoaște.*

Dacă analizăm gramatical primul exemplu, găsim ca subiect „școlarul“, iar ca predicat „e iubit“; însă dacă-l analizăm logic, adică considerând propozițiunea ca exprimare a judecății și judecata ca stabilirea raportului între două noțiuni, atunci găsim ca subiect „școlarul silitor“, căci afirmația *este iubit* se raportează la acest anumit școlar „școlarul silitor“. Și dacă analiza trebuie să înlesnească copilului înțelegerea justă a celor ce citește și aude și să-i înlesnească exprimarea adecvată și estetică a celor ce cugetă și simte, atunci nu mai rămâne îndoială că nu analiza gramaticală face aceasta *pentru un român* în școala primară, ci analiza logică.

Acceași observație se aplică și exemplului al doilea, în care nu e vorba despre omul, așa cum găsește gramatica, ci despre *omul vinovat*, care *este muștrat* nu indiferent cum, ci *muștrat de conștiință*.

În exemplul al treilea este și mai vădită nepotrivirea dintre gramatică și logică. Din punct de vedere gramatical aici sunt două propozițiuni: „omul mincinos nu e crezut“ (principală) și „nici când spune adevărul“ (secundară). Din punct de vedere logic însă e o singură judecată, al cărei subiect este *omul mincinos* și al cărei predicat este *nu e crezut nici când spune adevărul*.

În exemplul al patrulea subiectul gramatical e „sabia“, pe când subiectul logic este *capul plecat*, fiindcă despre această *atitudine umilă* e vorba aici, ca și cum s'ar fi întrebat: ce e cu „capul plecat“ sau ce efect are umilința, la care s'ar fi răspuns: atrage iertarea sau o pedeapsă mai mică.

În fine în exemplul al cincilea interesul gramatical se leagă de așa zisele „părți principale“: subiectul și predicatul, cari sunt aici: *prietenia* și *se cunoaște*; pe când interesul logic se leagă tocmai de ceea ce gramatica consideră lucru secundar, adică de „la vreme de nevoie“, căci ceea ce trebuie să înțelegem

din această maximă nu e că „prietenia se cunoaște“ ori că nu se cunoaște, ci *cum* și *când* se cunoaște.

Am putea înmulți exemplele oricât, dar cred că e de prisos, căci se vede clar că analiza gramaticală nu coincide cu analiza logică și că efectul ei educativ este incomparabil inferior celui produs de analiza logică. Și să se noteze că am luat exemple de analiză sintactică, despre care mai ales se zice că e „gimnastica minții“. Mai e nevoie să luăm și exemple de analiză morfologică? Să presupunem că un copil se specializează în... analiză gramaticală și, când i se dă de ex. prima propozițiune, începe:

Vorba *școlarul* este substantiv de gen masculin, nr. singular, articulat cu *l*.

Vorba *vinovat* este adjectiv de gen masculin, nr. singular, nearticulat.

Vorba *e* este verb care arată... firea(!)... la pers. III, nr. singular.

etc., etc.

Aș vrea să știu, dacă am întreba pe acest copil *eminent* la ce-i folosește știința aceasta sau dacă e mândru de știința lui, cam ce ne-ar răspunde? Dar mai ales ce am răspunde noi, dacă s'ar desmetici din acest sport și ne-ar întreba el? Iată ce se pierde un sfert, dacă nu mai mult din viața copilului de școală și din activitatea școlii. Noroc că copiii reacționează cu instinctul conservării și fug de gramatică; păcat însă că rămân repetenți și fug de școală!

Simțul limbii, scrierea și vorbirea corectă nu se formează prin *teorie* și *analiză gramaticală*, ci prin analiză logică, prin educația ochiului și a urechii, prin deprinderea cu pronunția îngrijită. Cele câteva reguli de limbă necesare să se tragă din observații *ocasionale* nu din studii speciale în ore anumite; și ele să se refere la ortografie și la punctuație.

Să luăm câteva exemple: a) Să zicem că vrem să combatem greșala frecventă la copii, de a nu articula în scris pluralul vorbei „copil“. Ce facem? Educația reciprocă a auzului și a pronunției, căci scrierea corectă se sprijină în prima linie pe puterea de analiză a urechii și pe obișnuința de a pronunța clar toate sunetele vorbei rostite.

Punem atunci pe copii să pronunțe vorba „copil“ pe silabe și pe sunete, mai tare, mai încet și să o asculte și alții; apoi să distingă sunetele pluralului nearticulat „copii“ și să perceapă diferența de pronunție dintre „copi“ și „copu“, căci lor li se pare că aud numai un *i* în loc de doi; în fine să distingă pe al treilea *i* în pluralul articular făcându-se adevărate *exerciții de întrecere* la distingerea sunetelor și la claritatea pronunției. Copiii să se obișnuiească a pronunța clar și sfârșitul vorbelor. Dar pentru aceasta e necesar ca învățătorul să le fie exemplu. (Ar fi bine dacă în șc. normală s'ar face curs de *dicțiune*).

b) Să zicem că vrem să-i învățăm întrebuintărea „trăsorii de unire“. Ce facem? Educația reciprocă a auzului a văzului și a judecății. Copiii trebuie să *distingă după auz și după înțeles* și să-și fixeze în memoria uzuală câteva cazuri de întrebuintare a acestui semn ortografic. În exemplul: „Să vă aduc caietul? — *Adu-mi-l!*“ copiii sunt puși să observe că expresia „adu-mi-l“ cuprinde trei vorbe: *adu* (adică să aduci, adică ce să faci), *mi* (adică mie, adică cui să aduci) și *l* (adică caietul, pe el, adică ce să aduci). Și fiindcă se scriu împreună, când se scriu se scriu legate cu trăsura de unire. Nu se scriu lipite, fiindcă atunci ar putea să-și schimbe înțelesul. De ex. „mi-au spus“ ar deveni *miau* spus (*miau* imitează glasul pisicii).

Ne oprim aici, fiindcă lucrul este dovedit. Vorbirea și scrierea corectă atât cât se poate cere *copilului român în școala primară*, nu se învață din gramatică, ci din practică și din analiză logică, adică din exerciții de vorbire și de scriere și de cugetare dreaptă și clară.

Nu tăgăduese rostul gramaticii în cultura limbii, dar susțin că în școala primară materia de gramatică trebuie redusă la cele câteva reguli necesare de ortografie și de punctuație, ca: întrebuintarea apostrofului, a trăsorii de unire, a ghilemelelor, a punctului, a virgulei, punct-virgulei, două puncte, semnul întrebării și semnul exclamării. Și ele să se scoată din observațiile făcute cu prilejul vorbirii, citirii și compunerii, ocazional, nu în ore speciale, și să se aplice continuu la vorbire și la scriere, nu la teme speciale.

Celelalte chestiuni din programă: diversele categorii de vorbe și părțile propozițiunii, fraza cu felul propozițiilor trebuesc *înlăturate* din școala primară; sau, cu *titlu de încercare*, pot rămânea la cursul superior primar.

Locul natural al acestor cunoștințe gramaticale este la școala secundară, în cursul inferior în măsura în care ajută învățarea limbilor streine și la cursul superior în măsura în care sunt corute de studiul istoric și comparat al limbii noastre.

Să nu uităm că școala primară are *scop în sine*. Ea nu e subordonată șc. secundare. Opera ei e completă. Absolventul ei nu mai are nevoie de altă școală pentru a deveni român conștient, cetățean vrednic și om de omenie. Șc. secundară e datoare să se aplece ea spre șc. primară și să ia lucrul de unde aceasta l-a lăsat. Șc. secundară nu are dreptul să ceară școlii primare copii pregătiți *anume* pentru ea. Dacă absolventul școlii primare nu știe ceoace ar voi șc. secundară să știe, să-l învețe ea.

E. Intuiția

Am numai cuvinte de laudă pentru programa învățământului intuitiv, cu toate că fac rezerve în privința înglobării intuiției în grupa limbii române, la cl. II. În cl. I pot intra în această grupă și intuiția și religia, după cum intră caligrafia și desenul; dar la cl. II nu văd nici un motiv serios pentru ca materia de intuiție care e materie de șt. naturale, să fie integrată l. române și nu grupei științelor. Argumentul că la intuiție copiii „învață să exprime clar și corect (adică să vorbească) cele ce văd, simt și gândesc“ se poate invoca la crice subiect de învățământ: desen, șt. naturale, istorie, geografie, etc., căci la toate aceste obiecte copiii observă sau cugetă și vorbește.

Relev dintre observațiile, admirabile toate, cuprinse în „instrucțiuni“, următoarele: „Să se intuiască *direct în natură*, fie că avem obiectele în clasă, în curte, în grădină sau în vecinătatea școlii, fie că le aducem în fața copiilor, fie că ne ducem cu întreaga clasă ca să le vadă la fața locului (animale

mari, copaci și pomi, câmpul cu semănături, pășuni, râu, lac, deal, pădure, tren, etc.) Natura este și *trebuie* să fie punctul de plecare în desfășurarea lecției. „Cea mai rea lecție de intuiție este *aceea care se predă numai după carte...*” „Natura este izvorul nesecat al cunoștințelor. De aceea *unt din datoriile* cele mai mari ale învățătorului este să se străduiască a înjgheba la școală sa dulapul cu colecții de obiecte, de plante și minerale, necesare lecțiilor de intuiție”. „La intuiția animalelor pe copil nu-l interesează numărarea părților componente și descrierea acestora; iar stăruința de a se memoriza aceste părți și această descriere este un *abuz vătămător*. Pe copil îl interesează felul de a fi și de a trăi al animalului și de aceea, în locul descrierii amănunțite a corpului animalelor (autopsia) se va face, urmărind principiul biologic în expunere, legătura cauzală între conformația corpului și felul de traiu, lupta pentru traiu în mediul înconjurător, reușita celor mai inteligente, apoi a celor mai puternice, a celor ce se prăsese mai repede, mijloacele întrebuintate spre a scăpa de dușmani (șiretenia, fuga, puterea, colorația protectoare); foloasele și pagubele ce aduc omului; protecția ce trebuie acordată unora și lupta contra celorlalte, etc.” În fine „întrebuintarea desenului și a modelajului” în legătură cu intuiția..

Aș avea cu toate acestea de făcut o propunere, tocmai pentru a se garanta aplicarea acestor bune principii: *să se scoată din manuale lecțiile de intuiție*. Copiii și învățătorul să probeze că execută programa prin albumele cu desenele obiectelor intuite, prin colecția de obiecte adunate, prin caietele cu note. Materia bine aleasă în raport cu mediul și cu cercul de experiență al copilului e rațional simplificată față cu programa actuală, care este prea încălecată.

În concluzie generală, programa limbii române, cu excepția gramaticii onorează pe autori și este pentru școala poporului o adevărată mântuire.

□ □ □

L. A. M. U. R. A

Rolul sanitar al învățătorului la școală

Dr. V. Voiculescu

Nimic din ceea ce se petrece sub acoperământul școlii și printre școlari, nu trebuie să rămână ascuns ori strein acestui unic magistrat în acest loc, care e învățătoral, ori de ce natură ar fi faptele ce se petrec acolo. Și sănătatea elevilor este doar unul din elementele primordiale pe care se întemeiază funcționarea școlii și activitatea învățătorului. Așa, limitat în școală, rolul sanitar al învățătorului nu depășește țarcul activității sale zilnice dăscălești, nici nu-l silește să iasă afară din școală; o bună priveghere și cercetare a elevilor, o simplă grijă de copii încredințați lui și la nevoie câteva măsuri, totdeauna aceleași, pentru apărarea sănătății obștești a populației școlare... Nici fișe, nici date, nici rapoarte sau statistici. Singură observația, [cu intenție îndreptată asupra copiilor este în stare să descopere fapte și stări prețioase ce privesc rolul sanitar al învățătorului și-l silesc să ia anume atitudine. Alteori faptele vorbesc de la sine, sar în ochi, numai să fie cine să le asculte și să le vadă. Dar în totdeauna aceste fapte de ordin sanitar, de oarece ele se vădese în școală și se arată întâi învățătorului, îi impun acestuia datoria să le culegă cu grijă și să lucreze măcar dând alarma și apărându-și școala.

El înregistrează ceea ce l privește și comunică mai departe cazul autorităților în drept, administrative sau sanitare, cum îl obligă legea.

Dacă însă constatările grave ce a făcut i-au șguduit sufletul și l-au hotărît să pășească pragul școlii, afară, în lupta contra relelor sociale, ferice și de sufletul lui și de satul care îl are învățător.

A. Cea mai însemnată grupă de fapte sanitare ce privesc școala sânt boalele.

I. Boalele molipsitoare (infecto-contagioase) a căror declarație este impusă de lege sânt: Difteria (anghina difterică), Conjunctivita granuloasă, Dizenteria (urdinarea cu sânge), Erizipelul (brânca), Oreionul, Pojarul, Scarlatina, Tifosul,

(lingoarea), Tifosul exantematic, Tusea convulsivă, Turbarea, Meningita cerebro-spinală, Variolă (vărsatul). Legea obligă pe toți câți ar cunoaște un asemenea caz, măcar bănuir, să-l declare autorităților și pedepsește pe cei ce ajută la tănuirea acestor boale.

Cea mai simplă și imediată constatare pe care o poate face învățătorul în această ordine de fapte este: lipsa elevului. E obiceiul ca timp de 3 zile lipsa unui copil dela școală să fie socotită firească și numai după acest răgaz să se comunice Primarului, sau medicului, ori agentului sanitar lipsa copilului dela școală. Dar este bine ca învățătorul să nu aștepte atât. Chiar din ziua întâi el întreabă pe ceilalți elevi, rude sau vecini cu cel absent, și se informează de pricina lipsei dela școală. Mai întotdeauna copiii au de spus câte ceva, fie că cunosc precis cauza lipsei, fie că au auzit numai ceva, [sau presupun. Un interogatoriu bine condus aduce întotdeauna lumină, dacă nu din prima zi, în zilele următoare, și învățătorul poate prinde ori nu bănuiala că elevul lipsește din pricina unei boale molipsitoare.

Intrebările vor fi îndreptate mai ales în direcția aceasta: Copilul are gălci? A eșit o spuzeală sau un vărsat pe el? Are fierbințeli mari și dureri de cap? Varsă? Urdinează des și cu sânge? Mai sunt bolnavi în casă sau prin vecini? Au murit de curând copiii în acea casă sau prin vecini, de o boală asemănătoare? etc... Durerea de gât, cu gălci ne face să ne gândim atât la amigdalita simplă cât și la anghina difterică, boală foarte contagioasă, dacă mai ales bântue o molimă de difterie în sat. În asemenea caz oprim să mai vie la școală copiii din casa molipsită (frați și rude cu bolnavul) până la stabilirea adevărului. Facem dezinfecția clasei și a băncilor prin spălarea cu leșie fiartă. Ținem în observație zilnică pe toți elevii care au stat lângă bolnav și au avut o atingere mai intimă cu el, sau dacă avem loc, pe aceștia toți. îi izolăm într'un colț al clasei, sau în altă sală. Dacă unul din ei se plânge de durere în gât, fierbințeală, durere de cap, pe lângă că anunțăm medicul, luăm dela capăt măsurile de dezinfecție. De asemenea orice lipsă dela școală va fi de

aproape cercetată. În caz când se confirmă diferiție la unul dintre elevi, învățătorul va face tot ce-i stă în putință ca medicul să viziteze școala și dacă găsește cu cale, să facă injecții preventive cu ser antidiferic tutulor celor ce au venit în contact mai lung cu bolnavul. În asemenea împrejurare se impune ca fiecare scolar să aibă cănuța lui de băut apă. Durere de gât, cu vărsături, fierbințeli și o spu-zeală roșie pe trup ne duce gândul la scarlatină dacă tot așa, este molima de scarlatină în sat.

Căldura mare, cu zacere îndelungată și ușoara urdinare sunt semnele langoarei : urdinarea cu sânge ale dizenteriei ; bubulițele și vărsatul sânt semnele varicelei (vărsatului de vânt) sau când copilul nu a fost vaccinat sunt semnele văr-satului mare... etc. În toate aceste împrejurări, când bănuiește că un elev lipsește din pricina unei boale molipsitoare, în-vățătorul, pe lângă anunțarea imediată a autorităților (Pri-marul comunei, sau medicul sanitar), ia numai decât măsuri de apărare, adică : nu mai primește la școală copii din casă molișită, frați sau rudă cu bolnavul, desparte în clasă, punând în bănci aparte, sau într'un colț, pe toți elevii care au stat lângă bolnav, împiedecându-i a veni în atingere cu restul clasei, și ținându-i astfel în observație timp de 4 până la 8 zile, timpul cât poate cloci, până la sbucnire o boală molipsitoare și numai după acest răstimp le dă drumul în mijlocul celorlalți copii. În fiecare zi va face cerce-tarea elevilor, mai ales a celor izolați și la cel mai mic semn de boală i-a iarăși toate măsurile, dela anunțarea ca-zului până la dezinfectarea clasei. Școala se dezinfectează destul de ușor prin spălarea băncilor și a podelelor cu leșie fiartă. Rare ori e nevoie de creolină, acid fenic ori altă substanță antiseptică. La nevoie se pot spoi și pereții cu var. Latrina se desinfectează spoind zilnic scaunul și dușumeaua cu lapte de var și turnând în hazna var, sau creolină, mai ales în cazuri de lingoare (tifos), dizenterie, holeră etc., când se dezinfectează și puțul școalei, sau cel de unde se alimen-tează elevii, turnându-se în el var nestins 40—50 kgr. (după cantitatea de apă).

Dacă boala nu se confirmă, cu atât mai bine. Invățătorul

nu și-a eșit nici o clipă din rolul lui de bun gospodar, bun administrator al școlii: dezinfecției îi va zice: curățenie; cercetărilor zilnice la copii le va zice: inspecții corporale; întrebărilor și anchetei le va zice, pedagogie: de vorbă cu elevii; grupa de elevi izolată într'un colț al sălei va figura o seamă de elevi, buni sau răi, anume grupați pedagogic, spre a fi și mai bine observați, cum ar fi recalitrânții, întârziații, înapoiții, etc...

Dacă însă s'a confirmat o boală molipsitoare pentru care măsurile au fost luate la timp grație acestei simple observații a învățătorului, evitându-se astfel închiderea școlii și poate și alte nenorociri, ce răsplată mai mare decât mulțumirea conștiinței? In asemenea caz, când învățătorul este mai inimos, măsurile lui pot merge mai departe și el își ese din rolul limitat în școală, trecând în domeniul social. Așa el în tot timpul unei epidemii poate pune pe copii să se spele la intrarea în școală pe mâini cu antiseptice și să-și frece tălpile pe un țol imbibat cu antiseptice (creolina, sublimat, etc). El îi poate obliga ca de câteva ori pe zi, în recreații să facă toți gargară cu o substanță medicamentoasă (acid boric, apă oxigenată, etc.), li poate turna la sosire și plecare picături dezinfectante pe nas (gomenol, mentol); le poate da să bea numai apă fiartă; poate aduce medicul ca să-i vaccineze preventiv (în varicela, difterie, febră tifoidă, acum de curând în pojar) etc., asigurând astfel profilaxia elevilor în școală și prin aceasta ajutând în mod hotăritor la combaterea epidemiei ce ar bântui în sat.

Presupunem că învățătorul găsește firesc ca să nu se neliniștească câteva zile de lipsa unui copil. In adevăr unii lipsesc fiindcă nu au încălțăminte, alții sunt puși la treburi casnice, ori la muncă, sau trimeși cu vitele; unul are pe maică-sa bolnavă și e oprit acasă, pricini de lipsă ce se pot controla prin ceilalți conșcolari. Să nu uităm însă că de multe ori părinții ascund boala copilului, mai ales când bântuiesc molime în sat și bolnavii sunt izolați la spital. Atunci învățătorul nu se va mulțumit cu date vagi, ci după o așteptare de câteva zile, va purcede la descoperirea adevărului, gândindu-se la însemnătatea ce are descoperirea unui caz de boală conta-

gioasă la timp, pentru sat—pentru școală. Cei mai buni agenți descoperitori ai învățătorului sunt tot copiii, conșcolarii bolnavului care îi vor raporta cele ce știu și cele ce au auzit că se vorbește de copilul absent, prin vecini, între neamuri etc.. Dacă pe calea aceasta nu poate afla nimic, trimite vorbă agentului sanitar rugându-l să cerceteze și să-i dea știință, bine înțeles afară de vestirea Primarului sau medicului pe care a făcut-o chiar după a treia zi de lipsă. O vorbă schimbată cu preotul, care e totdeauna chemat la bolnavi, îl poate limpezi. E drept că pentru mulți se strecoară o sfială în suflet: toate aceste cercetări, întrebări, au aerul unor pâri și unor denunțuri. Părinții bolnavului sunt supărați și țin mânia, mulți blestemă pe cel ce se străduiește pentru sănătatea obștească. Bine înțeles învățătorul va avea grijă ca toată ancheta lui în mijlocul elevilor și toate întrebările să nu degenereze în mahalagism, în clevetire și spionaj. Răspunsurile vor trebui să se menție strict în limitele celor mai cuvincioase cercetări: simple informații asupra sănătății unui camarad, care nu știm pentru ce lipsește de la școală. De asemenea vestirea Primarului ori a medicului, poate să se facă așa de discret încât să se creadă că bolnavul a fost întâmplător descoperit de acesta. La urma urmei cugetul că am făcut o faptă bună ne mângâie de orice neajunsuri ar veni.

Presupunem că nu lipsește nici un copil. Ochiul învățătorului, fără voce, se oprește zilnic pe obraji, pe mâinile, pe capetele tuturor elevilor. Cu greu îi va scăpa o schimbare ivită la unul din ei. El poate observa pe un copilăș roșu la față, aprins de febră, pe care boala l-a lovit de odată la școală, la care încă nimic lămurit nu arată ce anume boală izbucnește, (gripă, răceală, junghiu, gâlci, sau o boală molipsitoare). Pe lângă că trimite copilul acasă el va lua toate măsurile ca în cel mai scurt timp să afle soiul boalei și pentru aceasta cel mai bun mijloc este să anunțe medicul, ori agentul sanitar îndată că copilul cutare a fost trimis bolnav din școală acasă. Alte ori învățătorul observă pe obrazul copilului, pe piept, mâini, cap, gât, niște coși, niște bubulițe cu apă, puroi, ori cu o cojiță în vârf. Aceasta este vărsatul

de vânt, vărsatul în cruci, adică varicela, boală molipsitoare. Uneori copiii vin cu scarlatina la școală, forma boalei fiind ușoară. În adevăr copilul are febră mică, puțină durere în gât, limba roșie, și pe trup începe o spuzeală roșie, în piele, cu mâncărime. Alte ori scarlatina gravă începe brusc în clasă, lovind copilul cu vărsături și durere de cap.

În aceste împrejurări învățătorul se gândește întâi la o tulburare de stomac, aplecarea sau altceva, însă nu va uita că scarlatina începe cu vărsături, dureri de cap, și apoi se arată spuzeala. Pojarul se arată în chipul unor bubulițe spužite pe obraz, gât, mâini și tot corpul. Copilul cu pojar tușește des și sec și se plânge că îl mănâncă și ustură ochi care în adevăr încep să-i lăcrămeze. Abia peste două zile trupul lui se acopere întreg de spuzeala pojarului. Un alt copilaș stă chirehit în bancă, cu chipul contractat de durere, sau se cere des afară și învățătorul cercetând află că are urdinare (tifos) sau urdinare cu sânge (dizenterie). Un altul are ochii roșii, puchinoși, cu urdori și și materie; la întrebările făcute răspunde că tot așa este bolnav de ochii un frate al lui liberat din armată, și atunci nu e greu să te gândești la conjunctivita granuloasă (peri rai). Durerea de gât, angina poate fi simplă răceală, sau poate fi începutul scarlatinei. Dacă în gât se ivesc pelițe albe atunci gândul trebuie să se ducă la difterie și medicul trebuie chemat numai decât. Un copilaș vine într-o zi la școală cu un obraz mai umflat, s'ar crede că dintr-o măsea. În realitate el are oreion. Cercetând în gură se vede bine că măselele sunt sănătoase iar umflătura este mai lângă ureche și de-alungul fălcii, adică unde stă glanda parotidă. Faptul că umflătura trece și de cealaltă parte va confirma boala. Tifosul exantematic, febra recurentă, sunt mai greu de cunoscut. Ele încep cu fierbințeli mari și trântesc pe bolnav la pat.

În tifosul exantematic pe la a 4 zi de boală es un fel de pete mici roșii și rari, pe piele, că pișcăturile de purice. Meningita cerëbro-spinală poate fi cunoscută câte odată cu câteva zile înainte de declarare, prin aceea că copilul se plânge de dureri de cap, dureri de ceafă, ceafa și spatele țeapăn. Fieea lui se schimbă, e trist, morocânos, fără chef

de joacă, plângăcios, fără gust de învățătură. Toate aceste schimbări în firea unui elev trebuie să atragă atenția dascălului, care se va gândi că în elev clocește o boală și cea care începe mai ales cu aceste semne este meningita, mai ales cea tuberculoasă. Turbarea de asemenea se arată cu câțva timp înainte prin schimbarea firei și a caracterului, dureri de cap amețeli, tremurături, nesomn, neliniște. În acest caz învățătorul va face o anchetă dacă elevul nu a fost mușcat de vre-un câine ori pisică, interscându-se dacă animalul e sănătos, a fugit de acasă, a murit cu vre un semn de boală, și la cea mai mică bănuială bolnavul îndreptat la București. Tusea măgărească nu se poate dozebi la început o săptămână -- două, de o simplă bronchită, atât că e mai seacă și mai deasă. Apoi apar așa zisele quinte: copilul tușește de 5 - 6 - 10 - 15 ori în șir, apoi trage cu greu aerul în piept făcând un șgomot prelung, ca și când ar fi sugrumat de gât (ca un măgar care rage) și apoi iar pornește să tușească de câteva ori în șir. De unde ziua sunt numai 2-3 accese, curând, quintele se îndesesc, copilul are ochii roșii, fața vântată, frâul limbii cu răni, tusea și vărsăturile se repetă de zeci de ori pe zi-noapte.

Pentru ori ce tuse, cât de puțin suspectă, învățătorul va cerceta dacă în casa elevului, sau prin vecini nu mai sunt și alți bolnavi, cu accese de tuse convulsive bine dovedite. În orice caz, când un elev tușește nu strică să fie trimis acasă cu povăța pentru părinți să-l pue la pat și să-l îngrijească câteva zile, fie că e o bronchită de răceală ce va trece, fie că se pronunță un pojar ori o tuse măgărească, ori un junghiu (pneumonie). Brânca feței și a capului de asemenea e o boală contagioasă. obrazul e umflat cu o pată roșie ce începe dela ochiu sau dela o nară și se întinde în lături. Bolnavul are fierbințeală, rău în tot trupul, durere de cap.

Uneori învățătorul nu surprinde boala ci urmările ei târzii. Elevul a făcut scarlatina pe picioare, durerea de gâta lipsit, sau a trecut nebăgată de seamă, spuzeala a fost slabă și a pierit într'o singură duminică, cât corul a stat acasă și deabia peste 2-3 săptămâni începe a se juși pielea de pe

măini, palme și degete, gât și picioare. Întrebând copilul putem reconstitui boala și găsim toate simptomele scarlatinei ușoare: copilul spune că l'a durut puțin în gât, că a avut mâncărime de piele, că s'a scărpinat și pielea s'a roșit, că a avut puțină căldură, etc. Jupuirea vine acum să confirme totul. Bine înțeles copilul este trimis acasă, medicul înștiințat și toate măsurile luate ca la orice boală molipsitoare.

Alteori învățătorul observă că un elev este umflat la față, buhăit, cu ploapele par-că pline de apă, picioarele ca niște butuci și în carnea de pe țurloae, degetele apăsate lasă urme adânci. Aceasta este nefrita scarlatinoasă: boala a atins rinichiu și copilului dacă nu e îngrijit, i se poate trage moartea. Și aici aceleași măsuri se impun. Cercetat de aproape găsim la copil o ușoară jupuială a mâinilor și picioarelor și putem stabili toate peripețiile boalei dela început... O altă grijă a învățătorului, va fi ca toți elevii să fie vaccinați și revaccinați cu altoiul prins, împotriva vărsatului (varirolei). Cercetarea brațelor cu semnele de altoi e convingătoare de aceasta.

Măsurile de profilaxie pentru orice caz de boală molipsitoare, confirmată ori măcar bănuită vor fi deci următoarele: Copilul nu va fi primit la școală până nu se vindecă deplin. Pentru scarlatină timpul de boală este de 6 până la 8 săptămâni (40 de zile). La tusea măgărească copilul va fi primit 30 de zile după ce au încetat accesele. La difterie 30 de zile după vindecarea boalei, deși câte odată un copil vindecăt, rămâne totuși purtător de microbii difterici și răspândește boala împrejurul lui. Numai un examen al mucozităților din gât făcut la microscop poate spune dacă toți microbii difteriei au pierit din gâtul însăănătoșitului. Învățătorul ar putea izola pe acest copil, după ce l'a primit în școală obligându-l să aibă cina lui de băut și să facă gargară cu acid boric și apă oxigenată. În dizenterie bolnavul va fi primit 28 de zile după vindecare. În erizipel la 2 săptămâni după vindecare. În meningită cerebro-spinală 40 de zile după vindecare. (Și aici însăănătoșitul poate fi purtător în nas și gât de microbi, răspândind astfel boala. Învățătorul îl poate obliga să facă gargară și să pună picături dezinfectante în

nas multă vreme încă). În pojar copilul poate veni la școală după 16 zile dela începutul boalei. În tifos la 28 de zile după vindecare, și vindecatul de tifos poate fi multă vreme purtător de boală pe care o imprăștie la cieilalți, mai ales prin eșirea afară (materii fecale). Se va dezinfecța des latrina. Insănătoșitul va avea cana de băut și se va spăla des pe mâini. În varicelă copilul va fi primit la 16 zile după începerea boalei. Dacă bolnavul are frate sau rude, elevi în școală, ce locuiesc împreună cu bolnavul aceștia nu vor fi primiți la școală decât când copilul s'a insănătoșit. Dacă însă bolnavul a fost dus la spital, sau frații și surorile izolate la altă casă, aceștia vor putea fi primiți în școală, pentru scarlatină pojar și alte boale la 10—12 zile după izolarea lor (adică timpul cât ar eloci boala până să sbucnească în ei). Pentru meningita cerebro-spinală, cei ce au locuit cu bolnavul nu vor fi primiți decât la 28 zile dela izolarea lor de cel bolnav. Pentru oreion frații sau cei contacți vor fi primiți la 24 de zile după izolarea lor, sau odată cu primirea insănătoșitului care se va face la 2 săptămâni după vindecare. Atât bolnavul cât și frații ori cei ce locuiesc în aceeași casă, nu vor fi primiți în școală decât după ce s'a dezinfecțat bine locuința molipsită de către medic ori agentul sanitar. Rufele și hainele celor reprimiți trebuie să fi fost fierse ori călcate cu fierul fierbinte, sau stropite cu dezinfecțante.

După trimiterea bolnavului acasă, sau după constatarea unui caz măcar bănuț de boală molipsitoare se va face dezinfecția școlii, sau numai a clasei a latrinei, a puțului, a băncilor și celorlalte obiecte după cum am arătat. La nevoie se cheamă medicul spre a dezinfecța cu aparatul. Chiar din prima zi învățătorul separă copiii ce au stat lângă bolnav și cei ce au avut contact mai intimi, într'oaltă bancă, sau chiar în altă clasă, spre a-i supraveghea mai lesne și în caz că unul clocește boala să n-o răspândească tuturilor. Și tot în aceeași zi dă de veste autorităților, cum îl obligă legea. În cazul unei molime de tifos exantematic sau de febră recurentă, pe lângă măsurile de mai sus se adaogă despăducherea tuturilor școlii în fiecare zi la intrarea lor în clasă.

Tifosul exantematic și febra recurentă nu se iau decât prin păduchi. Cea mai bună despăduchere se face prin găzuirca capului, trupului și vestmintelor. Dacă nici bolnavul nici cei din jurul lui nu au păduchi, boala nu se poate întinde. E de ajuns însă un păduche, care de la cei sănătoși trece la bolnav îl ciupește și apoi trece din nou la cel sănătos cărora le dă boală, pentru ca molima să se întindă. Deaceea elevii trebuie supraveghiați zilnic la venirea lor în școală, ca nici unul să nu aibă păduchi. Pentru orice pază nu vor fi primiți cei din casele molipsite de tifos exantematic.

Cu aceste câteva măsuri executate la vreme, și mai ales cu o bună priveghere a copiilor, învățătorul implinește desăvârșit rolul lui sanitar în școală, cu rezultat fericit asupra sănătății satului întreg.

Cât despre închiderea școlii, ea este o măsură așa de gravă încât nu trebuie luată decât împreună cu medicul plășii. Dezinfecția sau curățenia clasei molipsite nu cere decât un dupăprânz și o noapte, încât a doua zi școala poate funcționa. Alt avantaj de funcționarea școlii este acela că copiii nu umplu satul, alergând fără treabă pe drumuri și prin vecini, ei sunt ocupați în școală, unde îi putem supraveghea zilnic și sfătui să nu se abată nicăeri în drumul dela școală acasă, spre a nu se molipsi.

In No. viitor boalele sociale.

(Va urma)

□ □ □

O CUGETARE

Cel ce-și pune în cap să facă un lucru, chiar prin această hotărâre își micșorează adesea greutățile și își asigură realizarea. Să te crezi capabil, e aproape să fii; să te hotărăști a împlini un progres oarecare, este aproape săvârșire. De aceea hotărârea și energia au în ele a-tot-puternicia.

Samuel Smiles.

□ □ □

Spre programe noi

I. *Lecțiuni pe baza „ideilor asociate“*

(Centrele de interes)

de Ap. D. Culea

Mintea copilului prinde lucrurile și fenomenele înconjurătoare coordonate într'un tot complect, organic. Noi sfărâmăm unitatea când venim cu programele noastre pe categorii și specialități. Actul de cunoștință cere spiritului manifestarea lui complectă (Intuiție, simțire, acționare – reacționare) într'un tot. Exemplu: Scoatem copiii în grădina școlii într'o zi de primăvară. Aci găsim un izvor de cunoștințe (idei) de simțiri și acțiuni care se împletesc laolaltă. În loc să urmărim acest proces sufletesc, băgăm copiii în clasă în ora 2 ca să le vorbim despre Ștefan cel Mare, iar în ora 3 despre munții României ș. a. m. d.; adică lecții disparate, cu scopuri diferite, risipind interesul pentru fiecare din ele, anihilându-le chiar. Grădina școlii ne oferă un grup unitar de idei (și acțiuni) asociate, «un centru de interes» cum s'a zis; o variație de lecții în jurul aceluiaș pivot, cari se succed, lecții intuitive, de științe naturale, lucrări de mână, recitări, cântări, povestiri, desene, compoziții (orale și scrise, vobular) expansiuni în spațiu și timp (escursii geografice imaginare, prin ilustrații, prin grădinile de aiurea și cele de altă dată), folosindu-se toate metoadele (și contemplația și activismul și solidarismul).

Să desfășurăm un grup de lecții asociate, după un asemenea plan :

II. *Cum se apărau strămoșii noștri* ¹⁾

LECȚIA I (istorie)

a) Se poate incepe dela orice luptă și domn în vremea căruia am suferit năvăliri. (Ideal ar fi ca să se încingă con-

1) *Material intuitiv folosit* (ilustrații): Buciumași; ostași cu felurite arme; robi duși de Tătari; car de bejenie; focuri vestitoare pe dealuri; călăreți de olac; o cetate oarecare (Alba Iulia); o poartă de cetate cu străjeri; asaltul unei cetăți; cetățile de pe Nistru: Hotin, Soroca, Tighina și Cetatea Albă; o mânăstire cetate.

versația după lectura unei bucăți dintr'o lecție precedentă ca de pildă din lecturile publicate în «Albina»: Vremuri de bejenie după M. Sadoveanu, Băjană din zilele lui Constantin Basarab Voevod, Pietrele Doamnei — având și ilustrații; se poate porni și dela amintirile locale cu fuga la păduri, dela ruinele vreunei cetăți apropiate, sau vre-o mănăstire cu ziduri împrejmuitoare).

b) Cum se vestea primejdia năvălirilor? (Focuri pe înălțimi, buciume, călăreți). Cum se ridicau țărani și porneau în bejenie cu carul cu două oiști în desigurile pădurilor, după ce-și ascundeau în gropi produsele și țealele din casă. (Ilustrația în «Albina» XXII). Cei ce erau în stare să mănuiască ghioaga, lancea, arcul, se adunau în oastea Domnului.

c) Dar locuitorii dela orașe? Unele orașe aveau împrejur zid de pământ, de pari la început, apoi de piatră. Intuiții locale bucureștene: Așa a fost Bucureștii la început, pe înălțimile dela Mihai Vodă, când se chema cetatea Dâmboviței. Curtea Domnească, familiile boerilor se ascundeau fie pe la bisericile și mănăstirile dosite, împrejmuite cu ziduri de cetate (ilustrația avută la îndemână: M-rea Putna).

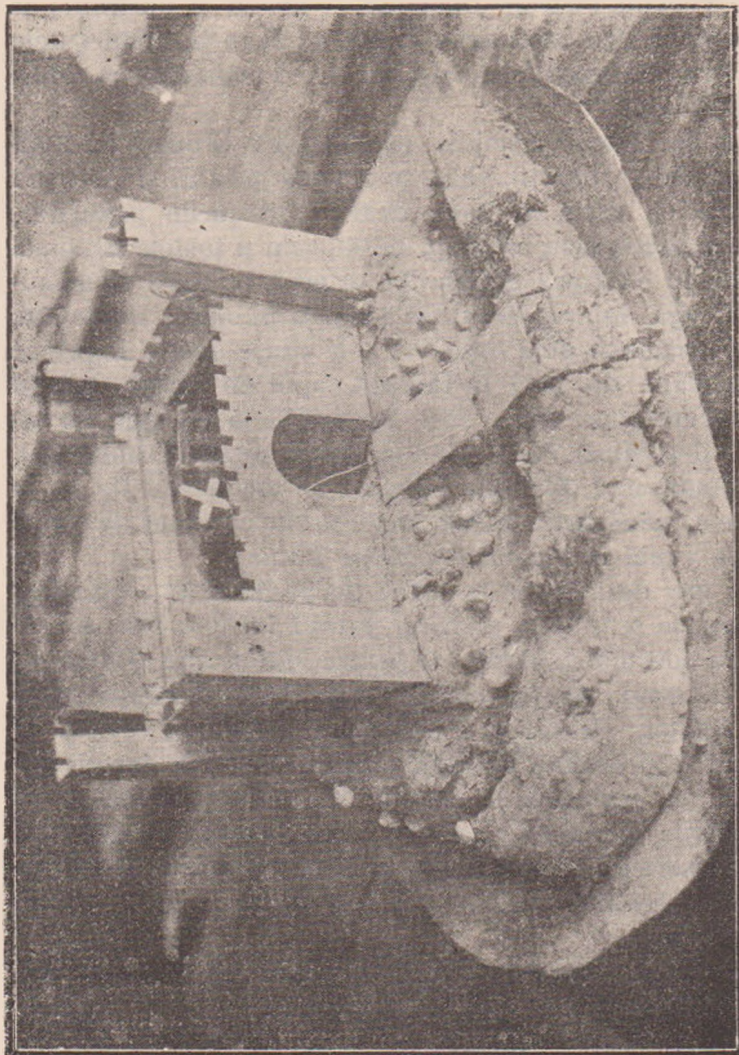
d) Mai tari decât zidurile mănăstirilor, au fost cetățile cu ziduri groase și înalte unde se puteau închide Domnul cu oastea, cu boerii și familiile lor pentru luni de zile. (Ilustrații: Cetatea Neamțu, cetatea Giurgiu). Pe baza ilustrațiilor, se descrie cetatea: Grosimea și înălțimea zidurilor; cetatea de pe înălțimi și cetatea pe malul apelor, șanțurile înconjurătoare, puntea ridicătoare; porțile; meterezele de sus unde stau soldații; înăuntru: case de locuit, magazii cu provizii, fântână, biserică, beciuri, ieșiri dosnice. (Pentru Ardeal se va arăta că cetățile de acolo au fost făcute pentru nobilii unguri și sași).

e) Imaginarea unei lupte pe baza ilustrației în jurul cetăților (armele se fac cunoscute în funcție).

LECȚIA II (*lucrări de mână, desene*)

a) Punem copiii să facă (muncă colectivă) miniatura unei cetăți de carton (zidurile exterioare, cu metereze, creneluri, 4 turnuri la colțuri, poartă, punte). Pe o moviliță de lut

așezăm cetatea, făcând o cărărușă șerpuită până la poartă.
Dacă o așezăm lângă apă, facem șanțurile înconjurătoare
cu puntea ridicătoare.

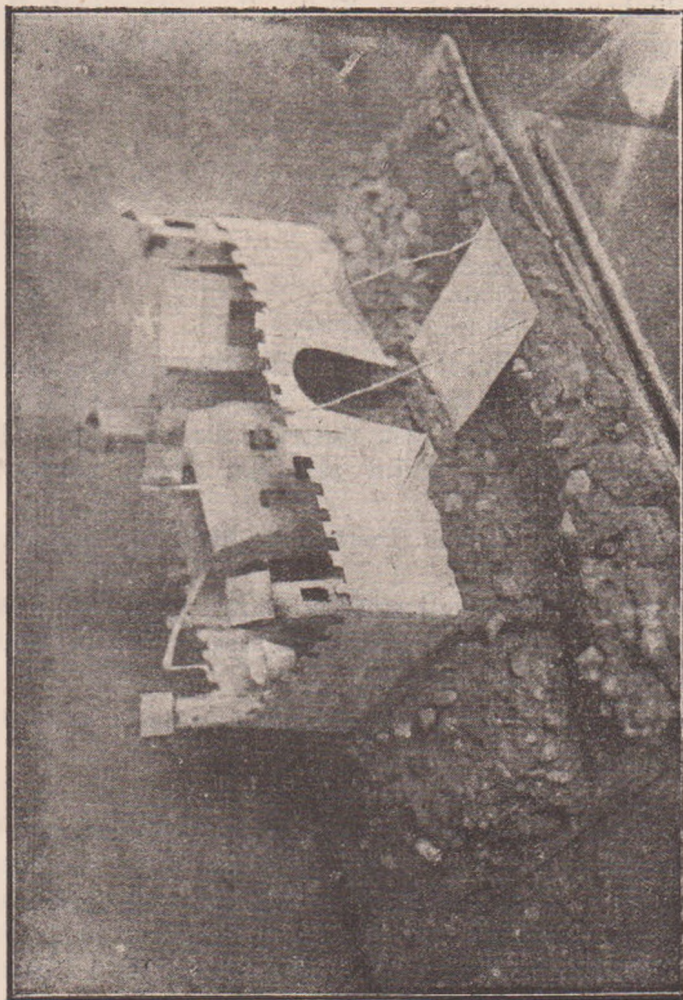

Cetate (de carton) lucrată de elevii cl. IV școala de băieți «Ferdinand», (București)
sub conducerea d-roi Cleopatra Georgescu, institutoarea clasei.

b) Copiii vor desena (sau miniaturiza din orice material)
arcuri și tolbe de săgeți, sulii, buzdugane, halebarde,
scuturi, arcanuri, etc.

LECȚIA III (citire)

Lectură: Sobieschi și plăeșii de Negruți. (Arătarea tabloului corespunzător) în legătură cu Cetatea Neamțului.

Cetate (de carton) lucrată de elevele cl. III școala de fete «Ferdinand» (București) conduse de institutoarea clasei, d-ra Ana Cihureanu.

LECȚIA IV (geografie cu puțină istorie locală)

a) Despre orașele (și cetățile) de pe Nistru. Intemeetorii: Alexandru-cel-Bun, Ștefan-cel-Mare, Rareș. Drumuri de oști, de comerț. Aici stăteau paznicii (părcălabii), vr meșii, oastea de

apărare a hotarului împotriva Tătarilor și Cazacilor. Se imaginează o năvală a acestora. (Copiii vor reconstitui ei singuri, pe baza intuițiilor din lecțiile precedente, funcția lor, lupta. Decăderea de azi (pricina?).

b) O plimbare imaginară pe Nistru; Se arată ruinele *Hotinului*. Rușii au cuprins cetatea în vremea Fanarioșilor. Cum cântau Moldovenii pe atunci:

Hotine, Hotine
Gătește-te bine
Că Muscalu vine
Cu oaste spre tine,
Și vin pe jos
Foarte mănios;
Și vin călare
Cu pușca 'n spinare...

Robirea a mii de Moldoveni de către Ruși și duși, despărțiți de familiile lor în Rusia. (Vezi Niculce: *Cronici II*).

Coborâm la *Soroca*. (Se arată ilustrația din «*Albina*» XXIII, povestindu-se ceva din textul alăturat: despre cetatea și stâncea Sorociei).

Orașul și cetatea *Tighina*. Drumul de fier rupt, luptele cu bolșevicii.

Cetatea Albă, — arătarea ilustrației. Pentru școlile din partea locului se poate povesti și legenda Sfântului Ion cel Nou și ducerea moaștelor la Suceava.

NOTĂ. — Lecția are această extindere pentru regiunea Moldovei de răsărit.

LECȚIA V (*compunere*)

Se va sintetiza, în scris, cu copiii despre ceea ce era o cetate în vremea veche. Publicăm cele mai bune compoziții făcute de elevii unde s'au făcut aceste lecții cu deplin succes. (La școala primară de băeți No. 21 București cu cl. IV A, institutoare D-ra Cleopatra Georgescu și cu cl. III A a școalei de fete No. 21 București, institutoare D-ra Ana Ciuhureanu).

O cetate

În vremurile vechi, voivozii țărilor române și chiar unii din boierii ei mari zideau cetăți, unde, în zile grele, când dușmanii intrau în țară pentru jaf și omor, să se adăpos-

tească cu familiile, cu oamenii de curte, cum și cu mare parte din avutul lor. Cetățile erau zidite din piatră și aveau ferestrele strimte și lungi, pe unde, la nevoie, oamenii curții trăgeau cu arcurile sau cu puștile în vrășmașii cari voiau să intre în cetate. Porțile erau făcute de stejar și adesea învelite cu fier pe unde vrășmașii cu greu puteau pătrunde. Jur împrejur, cetatea era înconjurată de un zid înalt și gros tot de piatră și mai afară de el, un șanț adânc și larg, plin cu apă și peste care erau poduri care se așezau sau se ridicau, după trebuință. În vremuri grele cei ce se adăposteau în astfel de cetăți se aprovizionau cu muniții și cu merinde din destul și așa puteau ține piept dușmanilor timp îndelungat.

Din interiorul cetății porneau mai multe subterane care răspundeau la depărtări mari și care serveau ca loc de scăpare celor din cetate, când cu toată sfortărea lor, dușmanii pătrundeau în cetate și le primejduiau viața. Urme de astfel de cetăți se mai văd și astăzi în țara noastră. Ele mărturisesc despre grozăvia vremurilor vechi și despre vitejia străbunilor noștri. Așa avem: Cetatea Neamțu, Hotinul, Soroca, Cetatea Albă și altele.

(Năescu C. Virgiliu cl. IV A, Școala de băieți „Ferdinand” București).

Despre cetate

Cetatea este un castel mare de piatră și frumos. Este înconjurată de ziduri mari, groase și înalte. Înăuntru avea case de locuit și grajduri pentru cai și magazii pentru alimente și chiar câte o bisericuță. Cetatea s'a făcut pentru apărare în timp de război. Domnul, boerii și ostașii stăteau acolo și locuiau până la sfârșitul războiului. Cetatea era făcută ori pe dealuri, ori pe malul apelor. Cetatea de pe malul unei ape avea un șanț împrejur și un pod mare. Când veneau dușmanii, podul era ridicat, iar când plecau, oamenii îi dădeau drumul peste șanț și ostașii ieșeau afară. Ostașii stăteau pe zidurile cetății sau în niște turnuri mari care aveau ferestre mici pe unde trăgeau în dușmani. Azi cetățile nu se mai întrebuințează și au rămas din ele numai ruine.

Pe malul Nistrului se văd ruinele cetăților dela Hotin, Soroca, Tighina și Cetatea Albă, cari ne mărturisesc de vremurile de luptă de altădată.

(Ionescu Eleonora cl. III A, Școala de fete „Ferdinand” București).

Munca manuală în noile programe ale școlii primare

Elena Cordoneanu

Azi, în preajma aplicării unor reforme noi în școală, e bine să se discute puțin îndrumările practice, pentru o orientare cât mai temeinică.

Experiența altor țări asociată la experiența noastră, cum și la cerințele viu simțite în educația vlăstarelor tinere, ne vor lumina calea de urmat.

Pe lângă diferite lucrări manuale în toate clasele primare de ambele sexe, s'a introdus la școlile de fete, în cursul superior, *economia casnică*, obiect de mare însemnătate: pentru familie, pentru societate, pentru neam, din punct de vedere igienic, economic, și mai cu seamă pentru redșteptarea unor energii latente spre *datorie*, spre cunoașterea menirii femeine, față de cerințele actuale.

În toamna anului 1909 s'a introdus economia casnică, în programul școlilor secundare de fete, teoretic și practic. Astăzi tendința este să se elimine cu totul cartea de economie domestică, spre a se lucra numai practic.

Temerea de o memorizare fără experiențe practice, a dictat înlăturarea cărții, dar nu se vor putea înlătura caetele, cari sunt neapărat necesare.

Cert este, că a sunat și pentru noi ceasul să dovedim, că am intrat într'o vârstă nouă, vârsta științifică și industrială.

Economia casnică cuprinde: noțiuni de fizică, chimie, igienă și medicină populară, farmacia casei, puericultura, orticultura, apicultura, sericicultura, industrializarea fructelor, a laptelui cu preparatele sale, etc.

Grija principală este de a forma din absolvenții cursului primar superior factori de producție, dar și *forțe serioase de reacție sănătoasă în sânul familiei, dacă se va înțelege bine spiritul în care ar trebui să se predea acest învățământ educator.*

În programul școlilor de băieți s'au avut în vedere amănunte pentru școli diferite: cu caracter industrial, agricol, comercial; în programul fetelor s'a uitat că *toate* s'ar cuveni

să fie *mamele* binecuvântate de mâine, și că noțiuni de *pedagogiei infantilă* le-ar fi indispensabile.

Prin economia casnică se urmărește mai cu seamă creerea de deprinderi bune, cari cu cât vor fi mai timpuriu sădite, vor da rezultate mai efective.

— În aceeași ordine de idei ar fi introducerea jocului de păpușe, care deșteaptă în copile instinctul sublim al maternității. Asociind lucrul și sfaturi elementare de puericultură, ar fi foarte prielnic educației lor sufletești.

În clase III s'ar putea lucra păpușa pelotă, iar în cl. IV păpușa obișnuită în diferite dimensiuni. Cu ce precizie vor lua măsurile și cu ce drag vor lucra rufăria și rochițele!

Dar scăldatul și îmbrăcatul păpușei, ce poem de dragălașie și câte învățăminte folositoare!

— În cl. III și a IV ar trebui un program de mici aplicări practice de: curățenie, igienă, bună cuviință, ordine, economie, aplicări cari n'ar cere decât 15 minute zilnic și s'ar putea realiza sub controlul fetelor din clasa cea mai superioară, ceace ar fi, pentru cele mari, un început de practică pedagogică.

— Ar fi bine în cl. V și a VI să se introducă o oră pe săptămână de *Educați*, iar în cl. VII pedagogia infantilă.

Un program de *Educație*, s'ar putea aplica și la băieți, pentru creerea bunelor deprinderi.

— La temelia ori cărui obiect de predare trebuie să fie *adevărul*.

Procedeeul pedagogic, care nu e însuflețit de intenția de a da în prima linie *adevărul*, e un pas înapoi ca metodă de educare.

Astfel în programul economiei casnice s'a scăpat din vedere *regulele de alimentare, principii generale*—deduse din valoarea alimentară a fiecărei substanțe studiată în parte — și care odată stabilite, trebuie să fie călăuze neclintite la facerea listelor de bucate: de fie-ce anotimp, de post, de zile de sărbătoare, pentru copii, bătrâni, intelectuali, muncitori, bolnavi în bucătăria antialcoolică etc.

În practica zilnică nu trebuie să uităm marele adevăr: «*Mâncăm ca să trăim, nu trăim ca să mâncăm!*»

Astfel întronăm spiritul de igienă, de cumpătare, de economie, înlăturăm vanitatea celor mai înlesnite de a se lăuda cu ceea ce mănâncă acasă.

În clasele superioare se va putea da învățământului un caracter mai tehnic.

Elevele, cari vor urma în acest curs primar superior, vor fi cele mai multe copilele cetățenilor, cari își câștigă pâinea zilnică prin muncă manuală. Față de scumpetea vieții, e foarte posibil să urmeze și multe copile de funcționari, sau de bogătași, cari doresc pentru copilele lor educația integrală a cursului primar complet.

La această vârstă, în lucrările practice gospodărești, elevele trebuie să iasă treptat din subiectivismul, în care au trăit până în prezent; trebuie să privească totul în mod mai pozitiv, mai real, mai obiectiv.

În activitatea practică orice diferență socială să fie stearsă, toate să fie egale.

Tinerele vârstare să colaboreze cu drag la cercetarea și aplicarea *adevărului*, care să le devină [un substrat inconștient—buna deprindere — o a doua natură. Treptat se vor pătrunde că mai presus de satisfacerea plăcerii, *este datorია*. Mai de cinste, decât mâncări prea alse și îmbrăcăminte luxoasă, este *curățenia, cumpătarea, simplitatea*. Astfel vor pătrunde ce este *omenia*—ce însemnează *simț de demnitate reală*.

După ce vor învăța principiile unei alimentări raționale adică igienică, substanțială, economică, după mediul în care trăiesc; după ce vor fi prețuit însemnătatea unui petec bine pus pe o rufă sau o haină, și câtă cinste-ți face să porți o haină curată și artistic reparată, vor avea și *discernământul* între ce e util și ce e păgubitor, ce e de trebuință neapărată și ceea ce este de prisos, în cât vor putea realiza *economii*.

O comptabilitate casnică ținută cu prevedere, va destina economiile poate pentru cazuri de boale, poate pentru țel cultural sau o binefacere.

Cu asemenea concepții în activitatea zilnică, cele mai umile vor fi respectate și se va dezvolta în sufletele tinere sentimentul generos al solidarității.

Învățământul gospodăresc predat cu discernământ *nu va*

fi în serviciul gastronomiei, nici al vanității, care ne viciază atmosfera, ci urmărind un ideal social de regenerare fizică și morală, va da cele mai fericite rezultate.

Deci, să nu se creadă că lista de prăjituri din programe este obligatorie într'o gospodărie.

Este bine să știe fetele 4—5 feluri de prăjituri, dar fiecare să le fi făcut de mai multe ori, încât să le înțeleagă bine rostul.

Dau un exemplu: Unele rețete de bucătărie cer 6 ouă la $\frac{1}{4}$ litru lapte și crema nu reușește, iar o gospodină bine pricepută face cu 3 ouă, la aceeași cantitate de lapte o cremă minunată, mâncare ușoară, pentru bolnavi și copii.

Azi materialul e scump, și dacă nu reușește felul preparat, rezultă risipă, timp pierdut, descurajare — *discreditul muncii gospodărești!* Azi un simplu orez cu lapte, dacă e bine făcut, e un deliciu, eftin, igienic... dar trebuie să știi a-l face bine!

Esențial este să vină rândul fiecărei eleve să prepare singură, metodic, sub o supraveghere inteligentă. Altfel lecțiunea experimentală, văzută la distanță, va semăna o boscărie și rețetele scrise nu vor reuși.

Școala primară superioară va da cunoștințe generale teoretice și practice—nu specializare. Ceeace se va învăța însă, trebuie să se știe bine.

Să desăvârșim pe cât posibil, ca să ne putem mândri că am aplicat *spiritul* acestui program de educație integrală.

Munca manuală a fost privită din cele mai depărtate vremi ca o pedeapsă dată omului din pricina păcatului original: «vei câștiga pâinea cu sudoarea frunței tale».

Gândirea pură sau contemplarea a fost socotită mult superioară acțiunii. De aci împărțirea omenirii în două clase: Una superioară care gândește, are toate bunătățile și care comandă, alta inferioară care ascultă smerită, lipsită chiar de strictul necesar.

Experiența a dovedit cu prisos ce dezechilibru se naște din asemenea concepții greșite, și din secolul al XVIII-lea națiunile cu o cultură mai înaintată au înțeles că *munca* este principiul, care dă dreptul de egalitate între cetățeni.

Fără muncă, această mare putere individuală și colectivă, vecinic creatoare, omenirea n'ar fi ajuns la progresele civilizației existente.

De mulți ani în Apus, s'a ridicat la cinstea cuvenită: munca cinstită și muncitorul.

S'a constatat chiar că gândirea unui muncitor este superioară aceleia unui contemplativ pur, pentru că isvorăște din experiență și duce la aplicație.

«Ideia, cu categoriile sale, naște din acțiune și trebuie să revină la acțiune».

Origina științelor stă deci în acțiune.

Astăzi constatăm cu o vie satisfacție că s'au înțeles și la noi aceste mari adevăruri și prin noua reformă a învățământului primar, școala activă devine o realitate, prin îndrumarea tineretului la munca manuală.

E foarte bine că atât băieții, cât și fetele, sunt aplicați la diferite lucrări practice.

Este o datorie să învingem prejudecățile ce ar mai exista la unii cu concepții întârziate. Părinții vor fi povățuiți dacă unii se lasă pradă ideilor greșite din trecut, mai mult încă, trebuiesc colvinși să mergem pe drum de progres real.

Poate unii vor obiecta că diviziunea muncii impune specializare. Dar în cursul primar se dau cunoștințe generale până în clasa VIII-a, iar lucrările variate la cari se vor aplica, sunt menite a le stimula talente nebănuite, spre a orienta lămurit aptitudinile fiecăruia.

Esențial este să dozăm eforturile după nivelul forțelor fizice și sufletești din diferite vârste.

Trebue neapărat să fie luminați părinții asupra însemnătății lucrărilor manuale, spre a înțelege perspectiva frumoasă ce poate avea azi un meseriaș având o cultură bine îndrumată, cum și posibilitatea de perfecționare în viitor.

Totodată să li se arate că avem nevoie de inteligențe vii în industrie și comerț, pentru a recăștiga terenul pierdut prin concurența străină.

De aci înainte ar fi de dorit să nu mai fie îndemnați absolvenții clasei IV-a să urmeze în alte școli superioare, dacă n'au capacități cu totul superioare, dacă nu dovedesc o in-

teligență abstractă, o disciplină deosebită în munca intelectuală.

Cu atât mai puțin acei lipsiți de mijloace materiale cari și-ar istovi puterile de muncă, sănătatea, înainte de a-și fi terminat studiile.

Cei mai inteligenți absolvind cursul primar superior, vor găsi în munca lor productivă mare isvor de plăceri, dacă se va asocia învățământul literar, umanitar, și li se vor deschide orizonturi noi, cari să-i înalțe sufletește.

Valoarea ființei umane o dă *ideea*, nu munca manuală în sine.

Bucuriile cele mai senine, cele mai temeinice se nasc din echilibrul de forțe vii, în acțiune, din armonizarea tuturilor aspirațiilor cu Eul tău conștient.

Acesta e spiritul, în care trebuie să îndrumăm tineretul spre o muncă rațională cu putere de a inobila munca.

MĂ ROG, CARE IDEE S'A NĂSCUT ÎNTÂI ?

Un comunist glumeț susține că bolșevismul a fost și înainte de creația lumii

Un inginer, un doctor în medicină, un jurist și un comunist, discutau despre cea dintâi idee care s'a născut în lume.

— E clar, că ideea juridică; răspunse juristul. Când Cain a ucis pe Abel, a dat naștere celui dintâi proces penal în lume.

— Ba, de loc, — răspunse doctorul. Medicina a apărut mai înainte. Când Dumnezeu a creat pe Eva, scoțând lui Adam o coastă, — aceasta a fost cea dintâi operație chirurgicală în lume.

— Dar Dumnezeu, care a creat pământul, a fost cel dintâi inginer constructor, — a răspuns inginerul.

— Nici unul din voi n'aveți dreptate! — a spus comunistul. Ce a fost înainte ca Dumnezeu să fi creat pământul ?

— Cum, ce a fost? Natural, un «haos», — răspunseră cei trei.

— Ei, vedeți? Bolșevismul a fost înaintea tuturor lucrurilor, — a declarat triumfător comunistul.

(„Cuvântul“).

Cronica

O școală activă de cooperatie.

Cooperativa școlară «Matei Basarab». — D. I. Ciolan, învățător în Porcesti (Sibiu), a înființat la 1 Martie a. c., cu elevii clasei a IV-a, o cooperativă cu numele „Matei Basarab“. Cercetată în amănunțimi, ea a fost constituită și organizată după toate normele cerute unei cooperative legale. Capitalul de 974,50 lei aparține unui număr de 51 membri. Până azi cooperativa elevilor, al cărei magazin e un dulap, se aprovizionează cu penițe, creioane, cerneală, linii, caete, etc. Elevii își scriu singuri scrisorile de comandă, înregistrează facturile, își scot pachetele dela poștă, etc. Au un registru de procese-verbale ale consiliului.

Și ce ușor s'ar putea generaliza acest exemplu la toate școlile primare și secundare și nici studenților noștri nu le-ar sta rău în asemenea organizațiuni pașnice, cari oferă și un teren de pregătire națională prin muncă și dragoste.

Un apel către învățători pentru a culege plante medicale.

Primim:

Situația creiată de război și urmările lui dezastruoase deoparte, iar neputința și indolența celor competenți de altă parte, au creat învățătorului o situație materială intolerabilă.

Toată răspunderea morală în propagarea culturii generale a neamului se îngreunează pe umerii slăbiți a dascălimii înfometată de mizeriile zilelor grele cu cari fiecare trebuie să ne luptăm, și ca răsplată ce ai? O leafă foarte mică și o răspundere foarte mare. Dă-mi voie să te întreb, dragă coleg, că toată vina acestei mizerii cade în cumpăna Statului? Eu afirm că nu!

Nu, de oarece o mare parte a acestei mizerii se atribuie nepăsării noastre proprii, așteptând totul dela Stat, fiind lipsiți de idei practice cari să ne asigure o situație materială mai bună.

Ori să nu găsești un izvor de câștig lateral în comuna d-tale, care, fără să fi stângherit în ocupația principală, să-ți aducă un beneficiu oarecare?

Ba da, sunt atâtea mijloace și izvoare de câștig lateral, numai să fii mai abil și să-ți încerci norocul.

1. Bunămintre ocupă-te în mod sistematic cu agricultura, exploatând cât se poate de intensiv terenul care-l ai la dispoziție ca fermă de model și sesiune cantorală și vei realiza un câștig foarte frumos pentru d-ta, și un câștig material și moral indirect Statului, dând exemplu viu plugarilor din comuna d-tale, cum să și lucreze rațional pământul.

2. Înființează în comuna d-tale cooperativă de consum și cooperativă agricolă, al cărei conducător vei fi d-ta, producând prin aceste coope-

rative câștiguri considerabile atât în folosul plugarilor, cât și spre folosul d-tale.

3. Adună plante medicale de pe hotarul comunei cu ajutorul elevilor școlii d-tale, realizând astfel iarăși două câștiguri: unul material prin valorizarea plantelor uscate, altul moral și practic prin aranjarea excursiunilor la câmp, cu care ocaziune elevii vor ști să facă distincție prin întuire la fața locului între plantele folositoare cum sunt plantele medicale și cele de nutreț, și între plantele dăunătoare, pe cari plugarul trebuie să le stârpească cu orice chip.

Prin cunoașterea la fața locului a plantelor medicale pe cari natura le a donat din belșug câmpiilor noastre frumoase, vor ajunge și țărani noștri la un izvor de câștig care ușor îl vor putea realiza din an în an, deoarece adunatul și uscatul acestor plante îl pot face copiii și bătrânii cu mare ușurință, numai să fie cine să-i introducă în aceste cunoștințe.

Adunatul plantelor medicale sălbatice sunt unicul câștig, care nu pretinde multă știință, investiții și capital, deci acest izvor de câștig este mai prielnic pentru D-voastră, căci fără investiții și osteneală fiecare din Dv., veți putea realiza anual dela 10—15 mii lei, eventual și mai mult.

Și acum să revenim asupra modalităților, cu ajutorul cărora vei fi capace a și ajunge scopul.

Înainte de toate D-ta trebuie să fi în clar cu cunoașterea plantelor medicale sălbatice și cunoscându-le să știi că cari din aceste plante sunt mai căutate și mai bine plătite, și numai după îndeplinirea acestei condițiuni putem trece asupra modului de cules, de uscat și de valorizat.

Intrucât eu de 4 ani mă ocup sistematic cu cultivarea mai multor plante medicale și cu adunatul altor câteva plante medicale sălbatice, pot afirma, din praxa de până acum, că sunt în posesiunea tuturor cunoștințelor referitoare la acest ram și că această ocupație e foarte rentabilă. Ca exemplu vi-l citez pe învățătorul Marșeu din Reșița, care în câțiva ani a devenit bogat prin îmbrățișarea intensivă al acestui ram.

Deci, întrucât D-ta ai dori a te ocupa sistematic atât cu cultura, cât și cu adunatul etc., a plantelor medicale, te rog, să-mi comunicii imediat și eu îți voi da toate deslușirile necesare în scris cu o condițiune, ca D-ta să te obligi în scris, că plantele cultivate și adunate de D-ta mi-le vei oferi mie spre cumpărare, respective numai prin mine le vei valoriza asigurându-te că vei ajunge astfel cele mai bune prețuri de pe piața mondială.

În interesul meu este ca prin ajungerea prețului mai convenabil să pot încuraja această îndeletnicire și totodată a-și dori, ca să putem scoate din comerțul plantelor medicale pe acei câțiva indivizi cari exploataând pe țărani necunosători a prețurilor, le cumpără pe preț de bagatel și le exportează în străinătate cu prețuri fabuloase. Și de ce n'am putea câștiga noi românii, și mai cu seamă producătorii cari ostenesc mai mult?

Te rog deci, D-le coleg, ca cu toată încrederea să te întorci la mine și eu îți voi da sfaturile necesare. Eventual pentru o orientare mai sigură, te rog să mi descrii numele acelor plante (ungurește și românește), cari deja sunt cunoscute ca plante medicale și sunt deja în exploatare de anumiți indivizi cari se ocupă cu adunatul lor.

De sigur se găsește pe hotarul comunei D-tale: Româniță (kamila-virág), floare de mac sălbatec (pipacs-virág), floarea grâului, vânețele (buza-virág), flori de soc și de tei, mama săcării (anvarozs) și goanga de făasân (kórisbogár), frunzele de măselariță (bolondito belendek), frunzele de mătrăgună (maszlagos nadragulya), etc., cari dacă le vei culege și usca după urmările primite dela mine (căci uscatul e mai gingaș, deci mai principal), vei fi recompensat pe deplin.

Îți promit, Colegule, că te voi cerceta personal întrucât comuna D-tale e aproape de gară și-mi vei pune trăsura la dispoziție, căci intuiția personală va face mai mult ca orice descriere pe hârtie.

La răspunsul ce mi-l vei da, te rog, alătură și un timbru poștal de 1 leu pentru răspunsul ce ți-l voi da, căci și eu sunt un simplu muncitor plin de idealuri și gol de parale.

Adresa mea este: *Timișoara II., Str. 3 August No. 3.*

În speranța, că apelul prezent va produce ecoul cuvenit la D-voastră, îți aștept răspunsul, iar până atunci Te salut cu dragoste colegială.

AUREL LUPAN
fost profesor de agricultură.

Învățământul agricol în școala primară.

Cetim în „Pagini agrare și sociale” sub iscălitura I. G. Botez un articol din care extragem aceste observațiuni:

Prin aplicarea reformei agrare, toate școlile primare rurale au fost înzestrate cu terenuri, de mărimea lotului tip al comunei, variind între 3 și 5 hectare, pentru a servi la practica agricolă a elevilor. Din lipsă totală de organizare și directivă, se întâmplă azi un fapt curios, cu aceste terenuri școlare și anume că; schimbându-li-se complet destinația ele servesc pur și simplu, numai ca mijloc pentru procurarea de venituri Comitetelor Școlare, în care scop ele se arendează de aceste Comitete oricui, de preferință învățătorilor diriginți, fără nici un fel de obligațiune pentru arendași, în ce privește cultura lor.

Terenurile luate, astfel, în arendă, se cultivă - în genere - în mod cât se poate de primitiv, cu orice fel culturi, fără absolut nici un plan, pentrucă se urmărește exclusiv. nu îndrumări de plugărie rațională pentru elevi, ci rentabilitatea, care uneori devine destul de însemnată, dat fiind, că munca prestată de elevi este prea puțin sau de loc renumerată. Dintr'o anchetă făcută în cuprinsul județului meu, iată cum s'au folosit terenurile școlare.

Din numărul total de 97 terenuri școlare, însumând o suprafață de 289 hectare, s'au cultivat circa 50% din loturi, în întregime, cu grâu

sau porumb, crii sfeclă zaharine, ba chiar s'au lăsat loturi în întregime ca bătaură, pentru pășunatul oilor; numai restul de loturi au fost semănat cu câte 2 sau 3 culturi variate și anume: grâu și porumb; orz și sfeclă de zahăr; orz, ovăz, porumb, etc. E greu de admis că elevii pot căpăta cunoștinți noi de agricultură, care să-i îndrumeze spre o mai nouă plugărie, atunci când terenul școlii, destinat pentru practică agricolă, e folosit, spre pildă, în întregime ca bătaură pentru oi.

O bună organizare, în ce privește cultura acestor terenuri, va trebui să tindă a face din ele adevărate câmpuri de experiență, în apropierea școlii primare, în care ochiul elevului, mai cu seamă din ultimii 2 ani, să vadă și să se desprindă cu atâtea lucruri bune și folositoare, în ce privește îngrijirea unui ogor, egal ca întindere cu lotul tatălui său, învățăminte ce se vor imprima în mintea fragedă a copilului și nu se vor uita niciodată.

Spre a se ajunge aci, credem că este necesar să înceteze arendarea terenurilor școlare și să se organizeze exploatarea lor, după un plan metodic, întocmit de serviciile agricole județene, și sub directa lor supraveghere și conducere, potrivit și adaptat fiecărei regiuni, plan de exploatare, care — în trăsături generale — să cuprindă următoarele puncte :

1. Stabilirea unui asolament de cel puțin trei ani;
2. Efectuarea obligatorie a arăturilor adânci în toamnă, cu parcele mici, nearate în toamnă, pentru comparație și demonstrație;
3. Ingrășarea regulată a terenului cu gunoiu și îngrășăminte verzi, cu parcele mici neîngrășate, pentru comparație și demonstrație;
4. Cultura diverselor plante de nutreț, pentru demonstrație;
5. Cultura obligatorie a leguminoaselor și plantelor industriale, potrivite regiunii, în comparație cu cultura porumbului, cultura predominantă a săteanului;
6. Plantarea obligatorie de duzi și pomi fructiferi, obținuți pe cât cu putință, chiar la școală și creierea unor cât de reduse grădini de zarzavat, stupărie, etc.; — Toate lucrările culturale trebuie să se facă în cât mai bune condițiuni, cu participarea elevilor și, întotdeauna, cu demonstrațiile și explicațiunile necesare, date de învățători.

Pentru a se răsplăti munca depusă și a servi totodată ca îndemn, urmează ca întreg venitul obținut din exploatarea terenurilor școlare să aparțină învățătorilor, cari participă la exploatarea lor, reținându-se doar o cotă redusă pentru Comitetele școlare. Astfel organizate, terenurile școlare, vor deveni mici loturi model de bună exploatare a pământului, demne de luat în seamă și a servi ca pildă, nu numai elevilor, ci și plugarilor din sat.

În jurul lor, și ajutat de aceste loturi model din fiecare sat, se va putea ușor organiza învățământul agricol ambulant, atât de necesar țării noastre.

□ □ □

Bibliografie

Tablou istoric al Neamului Românesc alcătuit de ELEONORA ICONOMU, GH. CHERCIU și D. IONESCU (București, pr. 80 lei), aprobat și recomandat de Ministerul Instrucțiunii publice. În afară de hărțile istorice și de chipurile voevozilor, ceea ce aduce, ca inovație, acest tablou, este folosirea graficului pentru a da ideea de evoluție și succesiune domniilor, grupate pe domni, pe veacuri și epoci.

Coloratura cercurilor dă, sintetic, notele epocale caracteristice pe cari autorii le-au împărțit în: epoci fericite, de nesiguranță și epoci triste ale neamului nostru. Și ochiul unui copil de cl. IV poate prinde, în esență, această undă suitoare a dezvoltării naționale.

Insfârșit, ne bucurăm că producția didactică a unor distinși dascăli a ieșit din comunul pieței cărturărești.

Recomandăm lucrarea tuturor școlilor, cu convingerea că lecțiunile de istorie nu pot fi tratate cum trebuie fără acest prețios auxiliar imaginat de colegii noștri bucureșteni.

ING. STAVRI CUNESCU: *Marea industrie și căminele de ucenici* (extras din „Buletinul Muncii”). — În această broșură, autorul, competent în chestiuni de învățământ industrial, fiind directorul meseriilor și învățământului muncitoresc din ministerul muncii, pune pentru prima oară problema pregătirii tehnice și educative a uceniciei viitorilor meseriași.

La noi, mai ales, se constată o criză a uceniciei, din multe pricini: Lipsă de control tehnic, sanitar și educativ, vitregia patronilor, îngrijire proastă, lipsă de orice îndrumare și selecționare, etc. De aceea ies atâția meseriași mediocri.

Soluția (o parte numai) e înființarea căminurilor de ucenici (cum avem câteva) unde sănătatea trupească și sufletească, în atmosfera viitoare profesioni, asigură viitorului meseriaș toată destoinicia.

D-l Cunesco, om capabil și devotat ideei, este un întemeetor al acestui învățământ și cândva se va vorbi cu laudă despre truda d-sale de inițiator.

SILVIA BIDNEI: *Excursiile și cătătoriile și importanța lor pentru școală și învățământ* (Cernăuți 1925, librăria „La Marca Țării”, pr. 5 lei) Este conferința unei distinse învățătoare din Cernăuți, presărată cu juste observațiuni proprii, parte culese dintr'o bogată lectură literară. „Cunoștința altor oameni, a altor obiceiuri, a miilor de mizerii pe cari își face singură omenirea, îl face să-i dorească pe oameni mai buni, mai iubitori, mai pașnici. Și dacă uneori va avea și deziluzii prea mari, el își va lua atunci refugiul la natură cu lumea ei de viețuitoare mari și mărunte și ea îl va împăca cu lumea oamenilor cari nu sunt totdeauna așa de buni cum ar trebui. Și ce frumoasă e această natură, această lume a celor mici, la care ar trebui să ne gândim cât mai des” — zice autoarea.

□ □ □